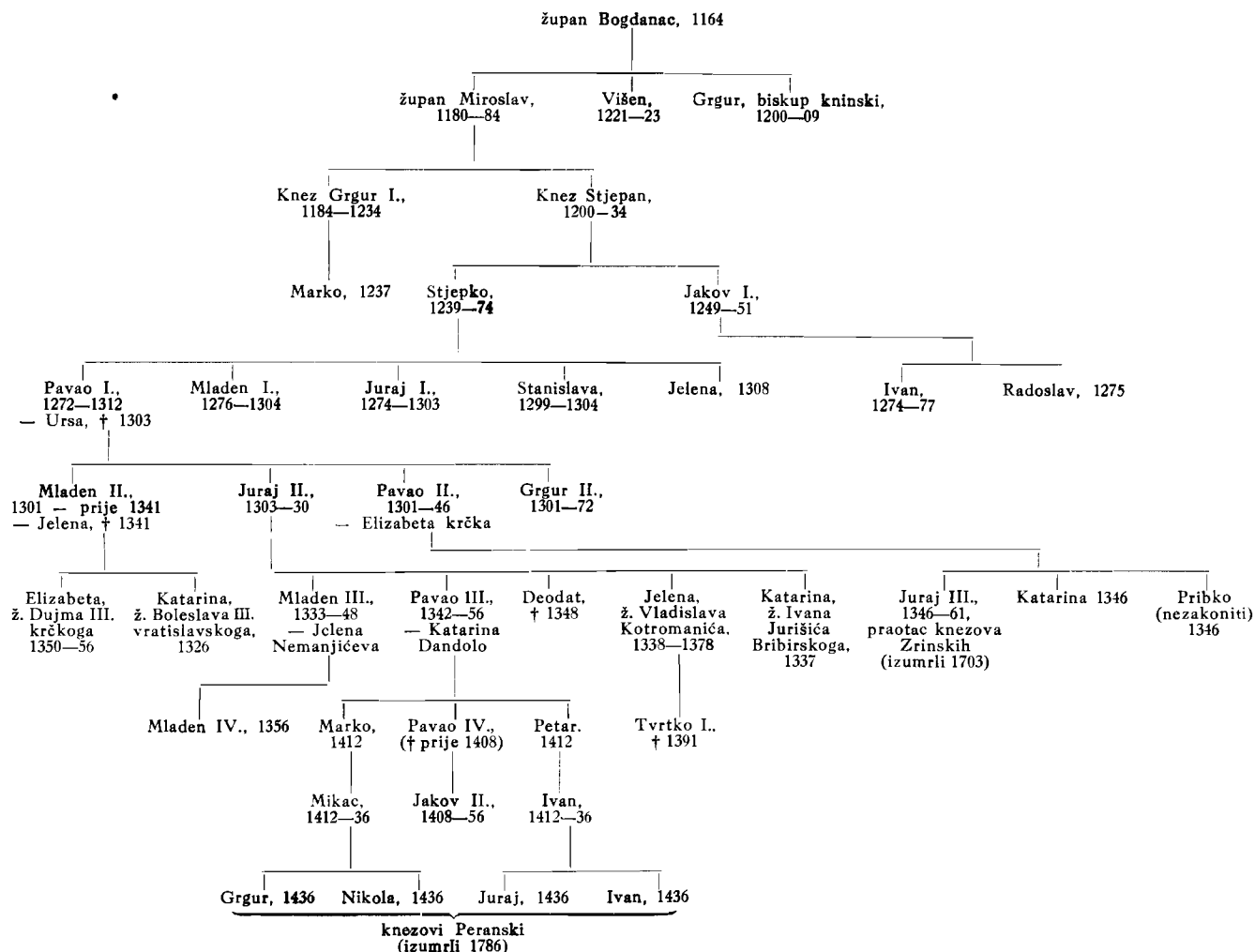

Rodoslovlje Bribirskih knezova*)

*) Godine uz pojedina imena odnose se na spomen u vrelima.

što je posredovanjem Dubrovčana dokrajčio 1319 neuspjeli rat s kraljem Milutinom, otkrio je urotu uglednih šibenskih građana Ilijića, koji su mu još nedavno bili pouzdanci. U sustavu njegova vladanja pojavili su se duboki nedostaci. Žalbe primorskih općina kao i optužba tobžnjega Mihe Madijeva svjedoče o nesumnjivom pritisku, koji su općine teško podnosile. U svojim neprestanim borbama Mladen je — prema riječima Šišića — bezobzirno uništavao njihovu materijalnu snagu. Na postojanom otporu Šibenika izrazile su se najzad sve protivnosti oligarhijske vladavine.

PEČAT BANA PAVLA I. S GRBOM BRIBIRSKIH na ispravi gradu Rabu od 4. I. 1307

Mlečani postaju zatočnici općinskih sloboda i ona pokretna sila, koja oko sebe okuplja sve Mladenove protivnike — osim kralja. Taj je već pribrao dosta sila, da kao samostalan čimbenik pokuša razvoj događaja uskladiti s probitcima krune. Prvi pokušaj, koji je u tom smjeru poduzeo, nije doduše imao uspjeha; pobjedom nad palatinom 1321 suzbio je Mladen na čas protivnike. Novi spor, u koji se upleo s Trogiranima zbog njihova kneza, potaknuo je napokon Mlečane na odlučan korak. Trogir i Šibenik ugovaraju na Božić 1321 savez protiv Mladena, a na početku

1322 podvrgavaju se uz veoma povoljne uvjete mletačkoj vlasti, koja ih odmah pomaže vojskom. Na proljeće pristupaju njihovu savezu najmoćniji knezovi, pa i Mladenov brat Pavao II., koji teži za banskom časti, a napušta ga i njegov štićenik, bosanski ban Stjepan. Okupljeni oko bana Ivana, koga je kralj poslao s vojskom, pobjeđuju ljeti 1322 Mladena kod Blizne u Dugopolju kraj Klisa (Katić). Milosti u kralja, koji je i sam došao u Hrvatsku, nije Mladen našao; umro je u nekoj tamnici u Ugarskoj negdje prije 1341.

Oligarhijska je vladavina pogodena padom Mladena u svome korijenu, ali je i dalje oličava snažna pojava kneza Nelep'ca. Državina se Bribirskih skućila opet u granice stare plemenske župe; neko značenje daje im još uvijek posjed tvrdih gradova Ostrovice, Omiša, Klisa i Skradina. Juraj II. naziva se doduše »knezom Dalmacije«, ali je njegov pojačani pritisak na Split otjerao 1327 i taj grad pod vlast Mletaka; s jednakim je uspjehom završio na početku 1328 i pokušaj Pavla II., da zavlada Ninom. Uzmičući pred Nelep'cem, koji je privremeno zavladao i Ostrovicom, Pavao se kao starješina kliške i ostrovičke loze Bribirskih (poslije Jurjeve smrti 1330) predao 1338 potpuno u zaštitu Mletaka. U tom su pogledu bili Bribirski jednostupni, pa se nisu pokorili kralju Ludoviku ni onda, kad su to učinili Kurjakovići i Nelep'čeva udovica. U doba posljednjeg ustanka Zadrana 1345/6 sklapaju, štoviše, formalan savez s Mlečanima, od čega ih ne može odvratiti ni opasnost, koja je Ostrovici zaprijetila dolaskom kraljevima pod Zadar. Sastavljajući svoju oporuku Pavao II. polaže još uoči svoje smrti 1346 svu nadu u mletačko gospodstvo; u slučaju smrti svog nekog sina i baštinika Jurja III. prepušta Ostrovicu i ostale posjede bratu Grguru II. uz uvjet, da i on priznaje duždevu vlast. U ogorčenoj borbi

NOVCI BANA PAVLA I.
(lice, povećano)

za tu baštinu uspjeli su Krčki knezovi, iz roda kojih je potekla Pavlova žena, izmiriti Jurja i Grgura s kraljem *Mladen III.*, gospodar Klisa, uzalud je nastojao spriječiti ulazak kraljeve posade u Ostrovicu; tu je Ludovik zamijenio ispravom od 31. VII. 1347 za grad Zrin na Donjoj Uni i Bušku župu. Ostrovička je grana Bribirskih nastavila tako život pod imenom knezova *Zrinskih*.

INICIJAL IZ RU. KOPISA, KOJI JE LIJEČNIK VILIM VARIGNANA POSVETIO MLADENU II.

Na starom je tlu ostala od roda bana Pavla samo kliška grana s Mladenom III. kao starješinom, ali je već 1348 nestalo i njega. S njime je legao u grob posljednji izrazitiji predstavnik Bribirskih knezova; njegova grozničava, ali i beznadna borba za ostatke djedovine donijela mu je u grobnom natpisu časnii naslov »štita Hrvata« (v. tekst na str. 300). G. 1356, kada je Ludovik započeo svoj pobjedonosni rat s Mleccima, pokorio se kralju i *Pavao III.*, brat *Mladenov*; tada su Bribirski izgubili već Klis, Omiš i Skradin. I dok je Grgur II., najmlađi od sinova bana Pavla, provodio starost kao knez u Rabu (1372), u djedovskom je Bribiru ostatak Bribirskih vjerno služio svoje zakonite vladare. Potomci se *Mladena III.* ne priključuju ustanku pod Paližnama i Horvatima, a 1412 oduzimaju Mlečanima Ostrovicu, koju su ovi ratom dobili. Povjerenje kralja *Zigmunda* uživa osobito *Jakov II.*, unuk *Pavla III.*, koji je 1441—51(?) vršio čast podbana. Kako su njegovi braćići prešli u grad Pernu blizu Topuskoga, koji se već 1436 nalazi u posjedu njegova roda, odvojila se od zajedničkog debla druga grana, prozvana knezovima *Peranskim*. Kao posljednji odvjetak svoga roda *Jakov* je 1408 sklapao baštinske ugovore sa *Zrinskim*; pred smrt 1456 prenio je svojom, jamačno bosančicom (idiomate bulgarico!) pisanom, oporukom imanja u lučkoj županiji, koja je tada obuhvaćala i područje bribirske župe, na rod *Zrinskih* (→ Bribir u Dalmaciji).

LIT.: V. Klaić, *Bribirski knezovi od plemena Šubić do god. 1347*, Zagreb 1897; Isti, *Povijest Hrvata*, I, II, 1. i 2., Zagreb 1899—1901; F. Šišić, *Pad bana Mladena Šubića, bana hrvatskog i bosanskog*, GLZM XIV., Sarajevo 1902; D. Gruber, *Nelipić, knez cetinski i kninski*, Zagreb 1886; Isti, *Vojevanje Ljudevita I. u Dalmaciji s hrvatskim velmožama i s Mlečanima (1342—1348)*, Požega 1888; Isti, *Nešto o banu Mladenu II. i njegovoj porodici*, Bulićev zbornik, Zagreb-Split 1924; Isti, *Grgur II. Bribirski*, NVj XXX., 1921—22; I. Bojničić, *Jakov Bribirski od plemena Šubić*, Vjestnik kr. hrv.-slav.-dalm. zem. arhiva, I., 1899; Lj. Thallóczy, *Prilozi k objašnjenju izvora bosanske historije, I. Prilog k životopisu Mladena Šubića, bana bosanskoga*, GLZM V., Sarajevo 1893; M. Barada, *Vrijeme smrti i obiteljski odnosi bana Mladena II.*, Šišićev zbornik, Zagreb 1930; G. Novak, *Pavao Bribirski, ban Hrvata i gospodar Bosne*, p. o. iz Jadranske straže, Split 1932; F. Banfi, *L'origine della famiglia Zriny*, Archivio storico per la Dalmazia, god. IX., sv. XVI. i XVII., Rim 1934; D. Gruber, *Još o Grguru II. Bribirskom*, NVj XXXIV., 1926. J. Š-k.

BRIDGE → Karte za igru.

BRIDGEPORT, grad i morska luka sjeveroameričke savezne države Connecticut na ušću rijeke Pequannock u

Long-Island-Sundu, 92 km sjeveroistočno od New Yorka, s kojim ga spaja željeznička pruga. Ima vrlo živu obalnu trgovinu i vrlo dobro razvijeni metalni veleobr. Broji 147.000 stan. O. O.

BRIDGES, 1. Calvin Blakman, * Schuyler's Falls, N. Y., 11. I. 1889, † Los Angeles 27. XII. 1938, američki genetičar. Član Carnegie Institution dodijeljen T. H. Morganu 1916—38. Jedan od najistaknutijih između prvotnih *Drosophila*-genetičara. Prvi je eksperimentalno dokazao s non-disjunction, da se geni nalaze u kromozomima. Njegova je teorija, da je spol rezultat balance između gena u kromozomima seksa i autosomima. Obradio je citološku mapu kromozoma slinskih žlijezda i genetičku mapu kromozoma od *Drosophila melanogaster*. M. D-c.

Robert, * Walmer Kent 23. X. 1844, † Boar's Hill 21. IV. 1930, engleski pjesnik i kritičar. Odgojen je u Eton Collegeu i Oxfordu. Nakon svršenih medicinskih nauka djeluje do svoje 37. godine kao liječnik u glavnim londonskim bolnicama. Zatim se povlači u Yattendon kraj Oxforda i sve svoje sile posvećuje književnosti. G. 1913 postaje službeni »poeta laureatus«.

U pjesničkom radu B. slijedi tradicije engleskog pjesništva. Njegov tradicionalizam jasno se očituje u njegovu zanimanju za metriku Milтона (*Milton's Prosody*, 1893) i za Keatsa (*John Keats, a Critical Essay*, 1895), u njegovu osjećaju odgovornosti prema jeziku (bio je jedan od osnivača društva za čuvanje čistoće engleskog jezika, *Society for Pure English*) i u njegovim vlastitim metričkim pokušajima. Kao oduševljen klasičar nastoji udahnuti život u oblik klasične drame (*Nero*, 1885 i 1894; *Achilles in Scyros*, 1890; *The Return of Ulysses*, 1890, i druge). U lirskom stvaranju obrađuje teme posvećene stoljećima pjesničke tradicije (oxfordsko izdanje *Poetical Works of R. B.*, 1912). Njegov najsmjeliji pokušaj u izboru teme bio je filozofski spjev *The Testament of Beauty* (1929), objavljen na pjesnikov osamdesetpeti rođendan. U tom djelu pjesnik nastoji dati sintezu platonskog tumačenja života i tekovina moderne znanosti. Najbolji je u lirskim djelima.

LIT.: Th. H. Warren, *R. B., Poet Laureate*, 1913; T. B. Young, *R. B., a Critical Study*, 1914; T. M. Kelshall, *R. B., Poet Laureate*, 1924; Logan P. Smith, *R. B. Recollections*, 1931; O. Elton, *R. B. and The Testament of Beauty*, 1932; E. de Selincourt, *Oxford Lectures on Poetry*, 1934. J. T-a.

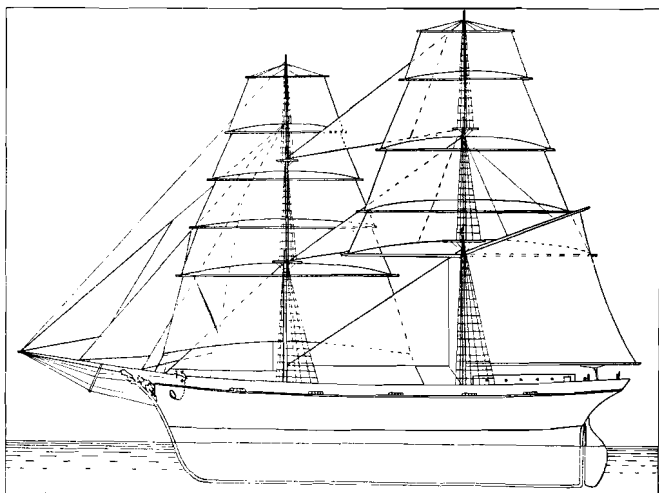
BRIDGETOWN, glavni grad britanskog otoka Barbádoisa u skupini otoka Malih Antilla; dobra je luka, koja živo trguje sa Zapadnom Indijom, osobito s Habanom na Kubi. Ima 13.486 stan. (1936). N. Z.

BRIDGEWATER, Francis Egerton (treći vojvoda B.), * 21. V. 1736, † 8. III. 1803, projektirao plovni kanal od svoga imanja kod Worsleya do Manchestera za prijevoz ugljena. Prvi veliki pothvat te vrsti u Vel. Britaniji. G. 1762 dobio je dopuštenje parlamenta za gradnju kanala između Liverpoola i Manchestera (dovršen 1772). J. T-a.

BRIDGMAN, 1. Frederic Arthur, * 1847, † 1928, američki slikar. Uči u Umjetničkoj školi u Brooklynu i Narodnoj akademiji te kod J. L. Gérômea u Parizu. Putuje po Alžiru, Egiptu i Nubiji. Slika lakom tehnikom brojne slike, često s puno fantazije, prikazujući u njima ponajviše orijentalni pejzaž i život. Većina mu se djela nalazi u američkim zbirkama (kolekcija Temple, Philadelphia; muzej u Brooklynu; galerija Corcoran, Washington). U.

2. Percy Williams, * Cambridge (Mass. USA) 1882, američki fizičar, poznat u prvom redu po svojim istraživanjima o utjecaju velikoga tlaka na svojstva tvari. Obraduje i filozofska pitanja fizike. Od njegovih knjiga spominjemo: *The Physics of High Pressure*, London 1931; *The Nature of Physical Theory*, Princeton 1936. St. H.

BRIEG, grad u Njemačkoj, na lijevoj obali rijeke Odre, 27 km jugozapadno od Breslawa, u plodnoj ravnici, 29.816 stan. (1933). Ime potječe od poljskog »brzeg« (brdo). U rimsko doba zvao se B. Civitas Altae Ripae, gradske privilegije je dobio 1250 od kneza Heinricha III. breslaskog. Husiti su ga spalili 1428. Kad je opet sagrađen, utvrdio ga je Johann Friedrich, knez Briega. Bio je sjedište samostalne kneževske loze do 1675, kad je kneževina pripojena Austriji, od koje ju je 1742 zauzela Pruska pod Friedrichom II. Velikom. Utvrde su razorili Francuzi 1806. Crkva Sv. Nikole građena je u gotskom slogu tokom 13. st., kneževski dvor je renesansna građevina. B. je važno poljoprivredno središte. Od veleobrtnih proizvoda važni su: kovinski predmeti, sapun, žice, cement, glasoviti, šećer, tekstili i koža. Z. Š-a.

BRIG

BRIEGER, Ludwig, * Glatz 26. VII. 1849, † Berlin 19. X. 1919, liječnik. Od 1891 šef bolesničkog odjela zavoda za infektivne bolesti u Berlinu, od 1900 sveuč. prof. za fizikalno-dijetetsku terapiju. Bavio se mnogo fiziologijom, toksikologijom i naukom o imunitetu.

BRIENNE ili **Brienne-le-Chateau** (lat. Briona), malo povijesno mjesto u départementu Aube u Francuskoj. Grofovi od B. često se spominju u 12. i 13. st. zbog ratova, koje su vodili u istočnoj Francuskoj. U 17. st. u B. je bila uređena vojna akademija, gdje je učio i Napoleon od 1779—83. Kod B. je Napoleon pobijedio saveznike u siječnju 1814.

BRIENNE, Jean de, * 1148, † 27. III. 1237, naslovni kralj Jeruzalema. Zajedno s hrvatsko-ugarskim kraljem Andrijom II. i Leopoldom VI. Austrijskim navalili za 5. križarskog rata 1218 na Egipat, kojemu je tada pripadao Jeruzalem. Izgubivši Damiette, sultan al-Kamil bio je spreman vratiti Jeruzalem, ali kad je papin legat odbio njegovu ponudu, prisili pobjedom kod el-Mansuraha kršćane, da se povuku. Car Fridrik II. obveže se doduše papi 1225, da će za 2 godine sam krenuti u rat, i čak se oženi Ivanovom kćeri Jolantom, ali primi odmah naslov kralja jeruzalemskoga. Ivan nađe sebi novo poprište u Carigradu, gdje bi 1229 izabran za suvladara maloljetnom Balduinu II. Kao takav stekao je u borbi Latina protiv Bugara i Nikejskog carstva glas drugoga Hektora i Jude Makabejca. Ipak nije znao uliti latinskom carstvu novih sila, tako da su njime već 1261 zavladao Nikejci.

F. H.

BRIEUX, Eugène, * Pariz 19. I. 1858, † Nica 1932, francuski dramatičar. Napisao mnoge drame, od kojih su neke doživjele zamjeran uspjeh, kao *Blanchette* (1892), *La Robe Rouge* (1900). Kao novinar upoznaje u tančine život svih pariskih slojeva, pa njegova djela obrađuju brojna društvena pitanja. Svijet je njegov šarolik. Najbolja odlika njegova rada jest to, da zna radnju postaviti na čvrste noge. Inače je s vremenom sve više postajao i propovjednik, učitelj. Po njegovu shvaćanju kazalište ima služiti olakšanju života, moralnoj utjeri. S te propovjedaonice ima se čuti, da majke moraju dojeti djecu (*Les remplaçantes*, 1901), da na hereditarnost valja budno paziti (*L'évasion*, 1896), da politika kviri ljude (*L'engrenage*, 1894), i t. d. Briexovo izrugivanje društvu dobro je odjeknulo kod najširih slojeva gledalaca.

Prije rata u Zagrebu su davana dva njegova komada: *Kolijevka* (1899) i *Crveni talar* (1901), poslije rata (1919) *Stradaoci* (*Les avariés*).

LIT.: F. Veuillot, *Les prédicateurs de la scène*, 1904; C. Westland, *E. Briex*, 1915.

D. St.

BRIG (njem. Brigg) je dvojarbolni jedrenjak, koji nosi križno jedrilje, a na krmenom jarbolu još i jedno sošno jedro. Taj tip jedrenjaka ide među punokrižnjake. Prije su brigi imali veliko značenje kao laki bojni brodovi. Imade i brigova s trećim jarbolom.

A. P.

BRIGADA (tal. brigata, franc. brigade) je veća skupina četa istog oružja pod zapovjedništvom brigadnoga generala. B. je ponajviše pješačka te je prije obično imala po dvije pukovnije, a sada ima po pet do 6 bojna. Kod topništva sastojala se prije od nekoliko pukovnija, za vrijeme prvoga

svjetskog rata od jedne pukovnije poljskoga topništva i jedne poljske haubičke divizije, a kasnije od jedne poljskotopničke i jedne poljskohaubičke pukovnije. Kod konjanništva ima b. po dvije konjaničke pukovnije, kod tankova po 125 do 220 tankova, kod zračnih snaga u mirno doba po dvije pukovnije, a u ratno više skupina. U njemačkoj vojsci nema više b-e, a nema je ni u mnogim drugim vojskama. Jedino brdske b-e bile su mješovite, sastavljene od tri do pet bataljuna pješastva, nekoliko bitnica i jedne eskadrona. B. se prvi put javlja za 30-godišnjeg rata u švedskoj vojsci.

Sl. P-ć.

BRIGANTI, moćan narod u staroj Britaniji, na području sadašnjih pokrajina Cumberland, Northumberland, Lancashire, Yorkshire, Durham, Westmoreland i u jugoistočnoj Irskoj (Wexford), s glavnim gradom Eburakom (Eburacum, danas York). Potpali su pod rimsku vlast za vlade Domicijana u drugoj poli 1. st. pos. Kr.

M. G-i.

BRIGANTINA (tal. brigantino) je jedrenjak sa dva jarbola. Oba jarbola nose i sošnu i križno jedrilje i 2 do 4 prečke (flok). Od 12. do 16. st. bila je to manja lađa na vesla i jedra te se razvila tek kasnije u brod, koji je opremljen jedino jedrima. Neki kažu, da ime dolazi od mjesta Brigantium, današnjeg La Coruña u Španjolskoj; međutim je vjerojatnije, da potječe od talijanske riječi brigante »razbojnik«, jer su se tim tipom broda služili naročito gusari, koji su usavršili jedrilje, da što brže mogu uteći svojim progoniteljima. Skuna-brigantina ima dva jarbola, od kojih je prednji opremljen sošnom i križnim jedriljem, a krmeni samo sošnom.

A. P.

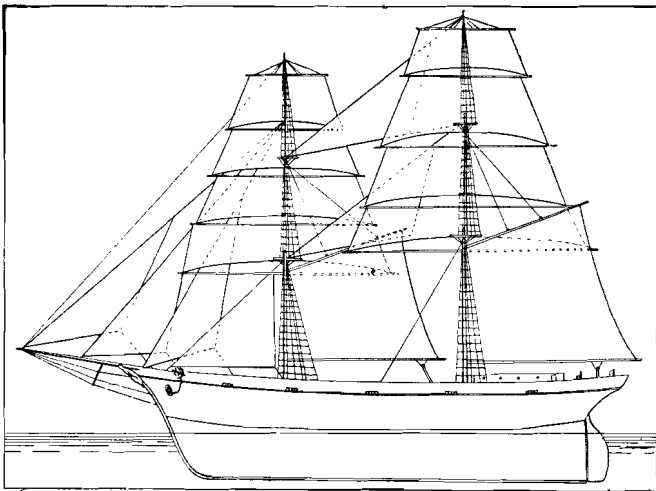
BRIGGS, 1. Charles Augustus, * New York 15. I. 1841, † New York 8. VI. 1913, američki protestantski teolog i poznavalac hebrejskog jezika. Pohađao sveučilište u Virginiji i Berlinu. Bio je pastor u presbiterijanskoj crkvi u Roselle (New Jersey), kasnije postao profesor teologije na Union Theological Seminary. G. 1900 zaređen za svećenika protestantske episkopalne crkve.

J. T-a.

2. Henry, * 1556, † 1630, engleski matematičar. Posvetio se izračunavanju logaritama, te je mjesto broja *e*, baze prirodnih logaritama, koje je pronašao Napier, uzeo za bazu logaritama broj 10, pa se dekadski logaritmi još danas po njemu zovu Briggsovi logaritmi. Pronašao je i jednostavnu elementarnu metodu za izračunavanje logaritama. G. 1617 izdao je djelo *Logarithmorum chilias prima*, koje sadržava logaritme brojeva od 1 do 1000 za bazu 10 na 8 decimala, a 1624 *Arithmetica logarithmica* s logaritmima brojeva od 1 do 20.000 i od 90.000 do 100.000 na 14 decimala. *Trigonometria britannica*, koju je izdao 1633, sadržava logaritme sinusa i tangensa za svaku stotninu stupnja na 14 decimala, kao i tablice sinusa, tangensa i sekansa.

S. Š.

BRIGHELLA je naziv za poseban smiješan tip ili masku u staroj talijanskoj komediji komičara po zanatu, *la commedia dell'arte*; srodnici su mu Pedrolino (od koga potječe u Francuskoj Pierrot, u Rusiji Petruška), Scapino (od koga je Molière učinio svoga Scapina) i Coviello (Giacometto) južnotalijanskih glumačkih družina. Može mu se naći srodnika i u starim hrvatskim komedijama. Postao je popularan najviše zaslugom Goldonijevih

BRIGANTINA

komedija. Obično je odjeven u bijelo, sa širokim i dugim hlačama, s dvorogim šeširo, perjanicom i crnom bradatom obrazinom. Vragometan je šaljivčina, kao i arlekin, ali je morao bolje od njega svirati i pjevati, velik lukavac i spletkas (odakle mu valjda i ime: deminutiv od briga »neprilika, briga«). → Arlekin.

LIT.: M. Apollonio, *Storia della Commedia dell'arte*, Rim-Milan 1930; Isti, *Storia del teatro italiano*, II., Firenca 1940. M. D-ić.

BRIGHT, 1. John, * Rochdale 16. XI. 1811, † Rochdale 27. III. 1889, engleski državnik. Ističe se kao predstavnik potpunog liberalizma, osobito na gospodarskom području. G. 1836 upozna Cobdena i s njim osnova ligu za ukidanje žitnih zakona (Anti-Corn law League). Od 1843 zalagao se u donjoj kući za liberalne mjere i skupa s Cobdenom bijaše vođa manchesterske škole. Radi svoje oporbe protiv Krimskoga rata izgubi popularnost i 1856 povuče se iz političkog života. U donju se kuću vraća 1857 i djeluje kod stvaranja Reform-billa od 1867 za proširenje izbornog prava. Bio je minisar 1868-70, 1873 i 1880-82 u kabinetima Gladstonea. Kao pristaša mirovne politike i protivnik upletanja u strane prilike istupa 1882 iz vlade, jer nije odobravao držanje Vel. Britanije u Egiptu, a 1886 odvoji se od Gladstonea zbog njegova Home Rule-prijedloga i priključi liberalnim unionistima. Bio je osobit govornik, a svojim je djelovanjem znatno pridonio dizanju nižih slojeva i demokratizaciji engleskog ustava, a da nikada nije pustio s vida položaj Engleske kao velike sile.

BIBL.: *Speeches on parliamentary reform*, 1866; *Speeches on questions of public policy*, 2 sv., 1869; *Public addresses*, 1879; *Public letters*, 1885.

LIT.: G. B. Smith, *Life and speeches of the R. H. John B.*, London 1881; Robertson, *Life and times of John B.*, London 1883; G. M. Trevelyan, *John B.*, London 1913, 2. izd. 1925. J. N.

2. Richard, * Bristol 28. IX. 1789, † London 16. XII. 1858, engleski liječnik. U svojoj publikaciji *Cases illustrative of some of the appearances on the examination of diseases terminating in dropsical effusion* (1827) prvi je istaknuo uzročnu vezu između oedema, izlučivanja bjelanjčevine u mokraći, krvnog tlaka i patološko-anatomskih promjena u bubrežnom tkivu. Time je stvorio temelj današnjem poznavanju grupe bubrežnih bolesti, koje sada nazivamo *obostrane negnojne upale bubrega* (→ Bubrežne bolesti). A. B-ć.

BRIGHTON, 1. najveći kupališni grad u blagom podneblju prostranog i plitkog zaljeva na jugu Engleske; omiljelo ljetno boravište londonskoga društva, još u 18. st. ribarsko naselje, a sada grad sa 147.427 stan. (1931). Među novim zgradama ističe se kraljev paviljon u istočnjačkom slogu s golemom kupolom, muzej ptica, morski akvarij i konjsko trkalište.

2. Kupališni grad u australskoj saveznoj državi Viktoriji, u zatonu Port Philip, 15.000 stan. N. Ž.

BRIGITA, 1. B., * 452, † 523, djeвица, legendarna irska svetica, koja se slavi 1. veljače. Osnovala je mnogo samostana po Irskoj.

2. **B. ili Birgitta**, * Finstadt (Uppsala) 1303, † Rim 1373, švedska svetica. Već se u djetinjstvu odlikovala pobožnošću; roditelji su je zarana udali, te je imala osmero djece, među kojom je i kasnija sv. Katarina Švedska. Njezina sklonost misticizmu kao i posvemašnja predanost službi kršćanske obnove došla je naročito do izražaja poslije muzeve smrti. Počinju znamenita njezina viđenja, u kojima joj raspeti Krist daje opomene i savjete, kako da ljudi, pa i poimence citirani, kršćanski rade i žive. Ona je ta viđenja neposredno pisala ili u pero kazivala na narodnom švedskom jeziku pa je tako dala znatan prilog švedskoj sredovječnoj književnosti. Njihov se original kasnije, doduše, izgubio, ali su prije toga bila prevedena na latinski pod naslovom *Revelationes* u 8 knjiga (prvi put tiskana u Rimu 1474) te još u srednjem vijeku opet prevedena na švedski. Njezini su još spisi *Regula S. Salvatoris* i *Sermo Angelicus* (za samostansku lektiru). Regula je prvi put tiskana u Lübecku 1492, a kasnije često na latinskom i drugim evropskim jezicima. Spomenutu Regulu napisala je za red, što ga je osnovala pod imenom sv. Augustina od presv. Otkupitelja ili kraće »brigitine«. Red je bio osnovan za ženske i za muškarce, pa je zanimljivo, da su muškarci neko vrijeme priznavali žensko vrhovno poglavarstvo. Sjedište je reda bilo u Valdsteni u Švedskoj, a proširio se po nordijskim zemljama, kao i po ostaloj Evropi. Valdstena je tako postala kulturnim centrom te prozvana »prvom visokom školom Sjevera«. Red je nastavljao Brigitinu tradiciju mistike i gajenja narodnog

SLIKA SV. BRIGITE iz dubrovačkog »Oficija«, prve bosančicom tiskane knjige iz g. 1512

grimsfjård (1901), koji je na hrvatski preveo Ante Šimčić (Božji put svete Brigite, Zagreb 1932).

Sv. B-i pripisivao je srednji vijek i različite lažne spise, među kojima i »15 molitava«, što ih je ona tobože izrekla pred Raspetim. No ove su molitve nastale istom poslije njezine smrti, a prvi put su bile tiskane na latinskom jeziku u Rimu 1478 pod naslovom *Quindecim collecte sive orationes ... sancte Brigide*. Ovim se je molitvama pripisivala velika moć, a bile su poznate i u staroj hrvatskoj književnosti. Prvi put ih je tiskao Dubrovčanin Frano Ratković uz knjigu *Oficije svete Djeve Marije* u Mlecima 1512 kao *15 molitava koje učini sveta Bridida*. Zanimljivo je, da je ta knjiga tiskana bosančicom i da je to uopće prva poznata nam knjiga tiskana bosanskom ćirilicom. Drugo (a možda i treće) izdanje priredio je na istom pismu Jakob Baromić (Jakob de Barom) u Mlecima 1571. Naučno izdanje priredio je Milan Rešetar 1938. Glagoljskim pismom tiskao je *15 molitav svete Brijide* Šimun Kožičić na Rijeci 1530, i to u knjizi *Oficij rimski*, a jedan se glagoljski rukopis tih molitava iz 17. st. nalazi u arhivu Hrvatske akademije u Zagrebu (sign. IV a 87). U knjizi *Pribogoljubne molitve...* (Mleci 1734) tiskao je Ivan Kraljić jednu viziju sv. Brigite: *Prigovaranje Isukrstovo s B. Brigitom*, koja sadržava prijetnje svećenicima, koji mise u smrtnome grijehu.

LIT.: Acta Sanctorum, october, sv. IV.; H. Lundström u *Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche*, sv. III. s. v. *Birgitta*; M. Roques, *Deux livres d'heures du XVIe siècle*, Revue des études slaves, XII. (1932); M. Rešetar i C. Gianelli, *Dva dubrovačka jezična spomenika iz XVI. vijeka*, SKA, Beograd 1938; Vj. Stefančić, *Ivan Kraljić...*, Grada XV. (1940). V. S.

BRIGLEVIĆ, Martin, hrvatski pavlin, živio i djelovao sredinom 16. st. (oko god. 1559), kako se to razabira iz bilježaka Gyöngyeove pavlinske kronike. Prema prijepisu, koji se nekoć čuvao u lepoglavskom samostanu, on je u više pjesama heroičkim stihovima obradio život osnivača reda sv. Pavla prvoga pustinjača, a u koje kompozicije naročito je bilo to, da je svaka pjesma počinjala slovom P.

LIT.: N. Benger, *Catalogus authorum seu Scriptorum ex religiosis ordinis S. Pauli primi Eremitae* i t. d. F. F.

BRIGNOLE SALE, Anton Giulio, * Genova 1605, † 1665, talijanski književnik. B. je zanimljiva pojava: u mladosti je monden, u zrelosti isusovac, najprije sečentista, a zatim protivnik sečentizma. Između njegovih brojnih književnih djela ističu se neke strane žive proze (na pr. u djelu *Instabilità dell'ingegno*, 1635).

BIBL.: *Politici e moralisti del Seicento*, a cura di B. Croce e S. Camarella, Bari 1930.

LIT.: M. De Marinis, *A. G. S. e i suoi tempi*, Genova 1914. M. D-ić.

BRIJAČ (brico) je obrtnik, koji se bavi brijanjem, šišanjem, češljanjem, pravljenjem vlasulja i sl. Nekada, a ponegdje i danas, bavio se b. i liječenjem, osobito puštanjem krvi (pijavicama ili stavljanjem rogova), vađenjem zubi, namještanjem prebijenih i iščašenih udova te ostalim ranarničkim poslovima, što mu je bilo i zakonom dopušteno, ako bi položio propisani ranarnički ispit.

Brijanje je bilo u običaju već u najstarije doba, što dokazuju nalazi britava u grobovima iz brončanog i halštatskog perioda. Brijajčki se stalež razvio iz zakupnika, odnosno vlasnika kupališta, pa ih nalazimo uvrštene u taj stalež do u srednji vijek. U starom Rimu nazivaju ih »tonsores«; uz šišanje i brijanje podrezivali su i nokte. U srednjem vijeku dobivaju osobitu važnost, kad se uz brijanje počinju baviti i spomenutim ranarničkim poslovima. To u 16. st. izaziva sukob s ranarničkim staležem. U Hrvatskoj je uzakonjen brijajčki obrt zakonom od 1856. Danas su b-i organizirani u sklopu Obrtnih zborova, u Savezu hrvatskih obrtnika i Klubu ženskih frizera (osnovanom 1921 u Zagrebu). Brijajci su poznati po svojoj rječitosti i sklonosti za glazbu, u 17. i 18. st. bili su vještaci u vlasuljama po tadašnjem ukusu, nadareni pojedinci izrađuju i slike iz kose. Svojim su obrtom vezani uz čovjeka mnogo više od ostalih obrtnika pa postaju s vremenom »personae graatae« ljudi sviju staleža i pogodna lica suvremenih komedija ili opera (Beaumarchais-Mozart, Figarov pir; Rossini, Seviljski brijajč).

LIT.: Graesse-Jaenicke, *Kunstgewerbliche Altertümer und Kuriositäten*, Berlin 1920; *Das Buch der Erfindungen*, sv. VI. i VIII., Leipzig 1898; J. Dechelette, *Manuel d'archéologie préhistorique*, Pariz 1924. A.-r. P.-c.

BRIJAKSID (*Bp'iaξis*), grčki kipar u drugoj polovici 3. st. pr. Kr. Ime B. uobičajeno je u maloazijskoj Kariji, ali je kipar Brijaksid učio i radio u mladosti u Ateni, po svojoj prilici kao učenik Skopin. Sigurno je njegovo djelo iz mladih dana četverostrano mramorno podnožje tronoga, spomenika podignutog u počast trojice uglednih Atenjana, koji su pobijedili u jahačkim natjecanjima. Na prednjog je strani natpis, u kojem se kaže, da je spomenik izradio B., a na ostalim trim stranama prikazan je po jedan konjanik, kako stremi prema tronogu. Kasnije je sa Skopom, Timotejem i Leoharom surađivao na nadgrobnom spomeniku kralja Mauzola i njegove žene Artemizije u Halikarnasu u Kariji. Plinije kaže, da je B. izradio sjevernu stranu toga spomenika. Novija su istraživanja iznijela, da je baš ta strana bila djelo vanredno vještoga kipara, tako da mu neki pripisuju i samu izradbu kipova kralja i kraljice na vrhu spomenika. Plinije mu pripisuje još dosta velik broj spomenika, napose 5 gorostasnih kipova bogova na otoku Rodu. On je, po Pliniju, izradio i lik boga Serapisa, a misli se, da je taj lik sačuvan u brojnim poprsjima, koja se čuvaju u muzejima. Čini se, da su u starom vijeku neki toga umjetnika cijenili više od samoga Skope: u jednom rimskom katalogu, u kojem je Fidijs kao najveći kipar na prvom mjestu, dolaze iza njega redom Poliklet, Lizip, Praksitel i Brijaksid. V. H.

BRIJAREJ (grč. *Bp'iaρεως* »zamašni«), božansko ime sturukoga gorostasa, koga su ljudi zvali Egeon. On je sin Urana ili Posidona i Geje. Kada su Hera, Posidon i Atena htjeli okovati Zeusa, Tetida je pozvala Brijareja u pomoć; nato su oni odustali od svoje namjere. Takva su hekatonheira (storuki) još dva: Kot i Gies. U borbi protiv Titana oni su pomogli Olimpijcima. Titani su bili bačeni u Tartar, gdje su ih čuvali hekatonheiri. Z. D.

BRIJEG → Orografija.

BRIJENIJE, Nikifor, * Drinopolje oko 1062, † Carigrad 1137, bizantski povjesničar. Bio je oženjen Anom Komnenkom, kćeri cara Aleksija I. (1081—1118), i nosio je naslov cezara. Namjeravao je prikazati povijest Aleksija I., ali je uspio obraditi samo doba prije Aleksijeva stupanja na prijestol, i to od 1070 do 1079. Iako nezavršeno i manje značajno no njegov nastavak, Anina Aleksijada, Brijenijevo djelo predstavlja povijesni izvor velike važnosti. G. O.

BRIJEST, *Ulmus*, rod drveća iz porodice brijestovka. Lišće mu je jednostavno, ima kratke peteljke, dvostruko je napiljeno, na bazi izrazito asimetrično. Cvate prije lisanja. Cvjetovi su dvospolni, crvenkasti, anemofilni, čine klupčaste (paštite) cvatove. Perigon je trajan, sa 4—8 lapova na rubu. Broj prašnika jednak je broju lapova perigona. Plodnica je plosnata, nadrasla, s 2 njuške. Plod je jednosjemena, plosnata, ovalna ili okrugla peruška, a dozrijeva koncem svibnja; sjeme klije odmah nakon dozrijetka. Kora je debela uzdužno raspucana. Ovome rodu pripada oko 18 vrsta brijestova, koji žive u umjerenom pojasu sjeverne polutke. Kod nas rastu:

Nizinski brijest, *Ulmus campestris* Sp., do 40 m visoko drvo nizina i brežuljaka. Grančice su mu sitne. Lišće do 10 cm dugačko. Pupovi su sitni i tamno smeđi. Na granama i mladim stabalcima često su jača plutasta rebra. Cvjetovi i plodovi stoje u gustim kiticama, a stapka im je

kratka. U cvijetu se nalazi po 5 prašnika crvenkaste boje. Njuške su bijele. Plod na rubu krilca je gol. Sjemenka se nalazi u gornjoj polovici ploda, koji je do 2,5 cm dug. Postoji mnogo odlika i forma. Obični brijest raste u srednjoj i južnoj Evropi, te u sredozemnom dijelu Afrike i u umjerenom pojasu Azije. Kod nas je važan član nizinjskih šuma, gdje raste s hrastom lužnjakom i bijelim jaseonom. Ima ga i po brežuljcima i nižem gorju, a čest je i u primorju.

Planinski brijest, *Ulmus montana* With., do 40 m visoko drvo ravnog debela i široke krošnje, raste obično u podružju bukve. Grančice su mu odebele i dlakave. Pupovi su tamni, rdasto-dlakavi i tupi. Lišće je obrnuto jajoliko, 8—16 cm dugo, veoma hrapavo, na bujnijim mladima sa 3 vrha. Cvjetovi su u ovećim kiticama, kojima su peteljke duže nego kod nizinskog brijesta. Prašnici su ljubičasti. Njuške su crvene, plodnica i sjemenka goli. Plod je do 2,5 cm dug, obrnuto jajolik. Sjemenka se nalazi u sredini ploda. Raste u srednjoj i južnoj Evropi, a prema sjeveru dopire znatno dalje od nizinskog brijesta. Rasprostranjen je i u Aziji. U Alpama ga ima do 1400 m visine.

Vez, *Ulmus effusa* Willd. (*U. laevis* Pall.), do 30 m visoko drvo široko zaobljene krošnje, sivo-smeđe kore i žilava lika, koje je odlično za vezanje. Grančice su do druge godine dlakave, dosta tanke. Lišće je najšire u sredini, ozdo dlakavo. Postrane žilice gornjeg dijela plojke nikad se ne razgranuju. Cvjetovi i plodovi stoje na dugačkoj stapci. Oni čine ovelike kitiče i vise. Pupovi su oštri, goli, svijetlo smeđi, s tamnim rubovima ljsaka. Plod na rubu krilca je dlakav. Sjeme se nalazi u sredini ploda. Raste u sjevernoj i srednjoj Evropi, te zapadnoj Aziji. Najrasprostranjeniji je sjeverno od Alpa. Raste pretežno u nizinama.

Od stranih brijestova uzgaja se u novije doba osobito **mali brijest**, *Ulmus pumila* L., komu je domovina istočna Azija, a otporan je na nizozemsku brestovu bolest. M. A.

Uzgojna svojstva. Brijestovi rastu na dobrom, rahlom i svježem tlu. Korijenje im je srednje duboko. Lišće nije osjetljivo na kasne mrazove. Debla zimi lako pucaju od studeni. Podnose polusjenu; u kasnijoj dobi potrebno im je dosta sunčanog svijetla. Sjeme je najbolje zasijati odmah nakon dozrijetka, tako da se iste godine dobiju biljke sposobne za sadnju. Kljavost sjemena obično je malena (30 do 40%). Brestove sastavine pomlađuju se ili prirodnim putem, gdje tlo nije zakorovljeno, ili sadnjom biljaka. Izbojnost iz brestovih panjeva dosta je velika. U zadnje doba brijestovi kod nas propadaju u velikoj mjeri od nizozemske brestove bolesti. Trulež brestovine uzrokuje gljive *Nectria cinnabarina* Tode i *Polyporus squamosus* Huds.

OBIČNI BRIJEST

1. Grančica s cvatovima. — 2. Grančica s plodovima. — 3. Pojedini cvijet

Od kukaca štetni su brijestovima: *Galeruca luteola* Müll., *Pemphigus (Tetraneura) ulmi* Geer., *Schizoneura ulmi* L., *Scolitus scoltus* F., *Scolitus multistriatus* Marsh., *Zeuzera pyrina* L. i *Cossus cossus* L. A. P. ć.

Brestovina (drvo brijesta) je na presjeku valovito poranjen pora te jedva vidljivih sržnih trakova. S obzirom na tehnička svojstva drvo poljskog brijesta mnogo je bolje od drva gorskog brijesta i veza. Ono je tvrdo, teško, elastično, žilavo, teško se cijepa te lijepe teksture. Na suhu i vlazi trajno je poput hrastovine, teško se obrađuje, kod utezanja pršti, a pareno lako se savija. Drvo poljskog i gorskog brijesta dobar je građevni materijal u vodogradnjama, u gradnji aviona, vagona, brodova i čamaca. Brestovina se upotrebljava u kolarstvu, tokarstvu i rezbarstvu, za proizvodnju pokućstva i parketa. Po snazi ogrijevanja blizu je bukovini. Tehnička svojstva b.: srednja spec. težina 0,64 g/cm³, volumno utezanje 13,8%, čvrstoća pritiska 410 kg/cm², natezanja 800 kg/cm², savijanja 720 kg/cm² i tvrdoća 640 kg/cm². I. H. t.

BRIJESTOVKE (*Ulmaceae*), biljna porodica iz reda *Urticales* (→ pristolatičnice), kojoj pripadaju drveta s nerazdijeljenim, napiljenim, najvećma nesimetričnim, u 2 reda poredanim listovima s palistićima, koji otpadaju. Cvjetovi, koji stoje pojedinačno ili u pašticama, jedno- i dvospolni su ili dvolistični neuglednog perigona, jednak (ili veći) broj prašnika smještenih nad listićima perigona, koji u pupoljku stoje ravno, i 1 tučak, koji ima (najvećma jednogradnu) nadržaslu plodnicu i 2 njuške. Plod je nepucavac, i to ili okriljena peruška ili koštunica. Glavni su evropski predstavnici rodovi *brijest* (v.) i *koprivić* (v.), a osim toga poznat je na Orijentu i u istočnoj Aziji rod *Zelkova*, a u Sjevernoj Americi rod *Planera*. To su predstavnici arktotercijarne flore sjeverne polutke. S. H. ć.

BRIJEŽNO MORE → Obalno more.

BRIKA → Borovica.

BRIKETIRANJE, tehnički postupak, kojim se sitno-zrnasti ili prašnasti materijal, u tom obliku neupotrebljiv ili teško upotrebljiv, sljepljivanjem s pomoću tlaka, uz dodatak ljepila ili bez njega, pretvara u veća čvrsta tijela jednakog oblika, t. zv. *brikete*. Tako na pr. kod dobivanja kamenog ugljena otpada uvijek veća količina prašine, koja se ne može upotrijebiti u običnim ognjištima. Briketiranjem dobivaju se iz takvog materijala ugljeni briketi, kojima se bez poteškoća mogu ložiti obične peći i ognjišta. Briketiraju se i sitne rudače, da bi se mogle prerađivati u metalurgijskim pećima, zatim soli i sl. prije nekih kemijskih procesa. Pravljenje tableta i pastila u farmaceutskom veleobrtu također nije u načelu ništa drugo nego b. u manjem mjerilu. Tvari, kojih čestice pod tlakom više ili manje lako mijenjaju oblik, tako da se mogu jedne drugima jako približiti i kao međusobno zakotviti (smeđi ugljen, neke soli i farmaceutski produkti i sl.), mogu se briketirati bez dodatka ljepila; tvrdim i krutim česticama (rudače, kameni ugljen) treba dodati manje količine nekih tvari, koje će djelovati kao ljepilo (kod kamenog ugljena paklina, kod željezne rudače vapno, sadra, katran, celulozna smola i dr.).

Za proizvodnju smeđeugljenih briketa ugljen se nakon čišćenja sitno samelje, onda osuši vodenom parom, ohladi i napokon u neprekidnom radu tijeskom s primjerenim kalupima stlači na 1000–1500 atmosfera. Kamenougljeni briketi prave se iz sušene ugljene krupice pomiješane s 5–10% pakline iz kamenougljenog katrana tlačanjem kod tlaka do 300 atmosfera. Na isti način prave se briketi i iz sme-

deg ugljena, ako se želi izbjeći upotreba visokog tlaka. Briketi iz smeđeg ugljena, imaju obično težinu oko 370 g i manje, a služe za kućni i veleobrtni ogrjev. Kamenougljeni briketi imaju 350 g do 1 kg za ogrjev, oko 3 kg za željeznice, a do 11 kg za brodove. Veleobrt b. najjače je razvijen u Njemačkoj, gdje se godišnje proizvodi oko 40 milijuna tona briketa. U Hrvatskoj samo jedan ugljenik proizvodi brikete iz smeđeg ugljena uz dodatak pakline. R. P.

BRIL, Paul, * Antwerpen 1554, † Rim 7. X. 1626, flamanski slikar. U Antwerpen bio mu je učitelj Damiaen Wortelmans. Poslije kratka boravka u Lyonu dolazi B. 1574 u Rim, gdje je djelovao do svoje smrti. U prvo vrijeme slika krajolike ponajviše na malim bakrenim pločama. Pa i njegove freske ovog razdoblja (Rim: Lateran i crkva S. Cecilia in Trastevere) nisu drugo nego ovakvi uvećani krajolici. Od 1600 dalje utječe na njegov razvoj Adam Elsheimer. To se jasno vidi na freskama u Vatikanu (Sala Clementina), 1602, i Casinu Rospigliosi, 1609. U svom kasnom razdoblju slika B. i dalje krajolike, ali oživljene mitologijskim i biblijskim prizorima, idilama i životinjama. Među njima su najbolji oni u Firenci (Uffizi), Braunschweigu, Montpellieru, Parizu i Beču. B. se istakao i kao grafičar izvrsnim bakropisima i crtežima. On tvori vezu između slikara krajolika 16. st. (Patinir i Coninxloo) i onih 17.

st. (Claude Lorrain, Poussin). — I njegov brat **Matheus** (* Antwerpen 1550, † Rim 8. VI. 1583) bio je slikar i djelovao u Rimu. Vjerojatno je, da je bio učitelj svog mlađeg brata Paula.

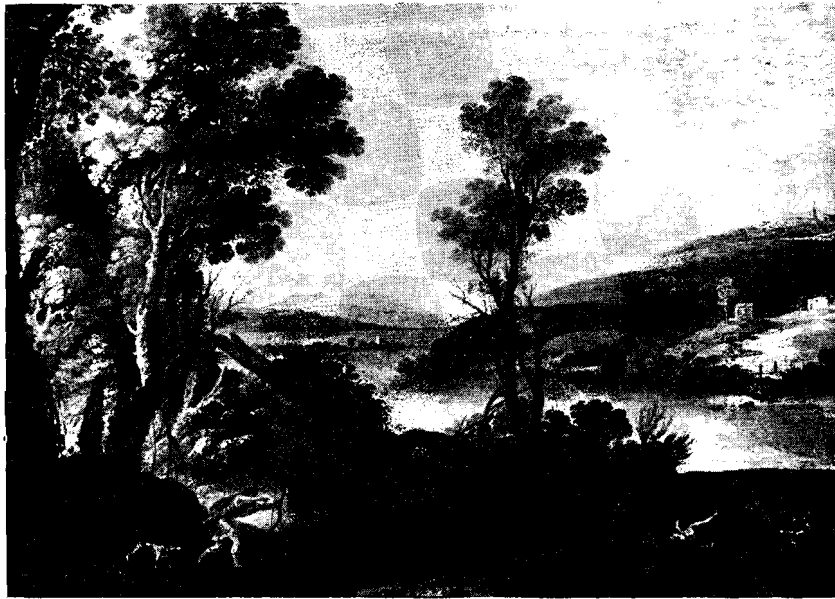
LIT.: A. Mayer, *Das Leben und die Werke der Brüder M. und P. Bril*, Leipzig 1910; R. Baer, P. B., München 1930. A. Sch.

BRILLAT-SAVARIN, Anthelme, * Belley 1. IV. 1755, † Pariz 2. II. 1826, francuski književnik, zvanjem sudac. Napisao je zabavno djelo iz područja gastronomije: *Physiologie du goût ou Méditations de gastronomie transcendante, ouvrage théorique et à l'ordre du jour, dédié aux Gastronomes parisiens ...* (1825).

Jedan njegov biograf rekao je: »Pjevače o stolu kao većina elegičara o svojoj ljubavi«. O državnoj upravi i socijalnoj ekonomiji ostavio je djela: *Discours sur la manière d'organiser les tribunaux d'appel*, Pariz 1790, *Vues et projets d'économie politique*, Pariz 1801 i t. d.

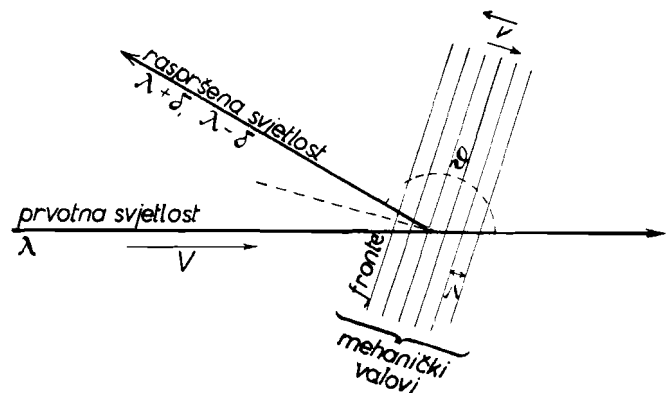
LIT.: H. de Balzac, *Brillat-Savarin, Oeuvres diverses*, III., 1825; M. Glomeau, *De la Gastronomie*, Pariz 1926. D. št.

BRILLOUINOV POJAV nastaje pri raspršavanju svjetlosti u tekućinama i očituje se time, da tekućina, rasvijetljena homogenom svjetlošću dužine vala λ , svijetli u kojemgod smjeru sa dvije vrlo malo različite vrste svjetlosti, kojima su dužine vala $\lambda + \delta$ i $\lambda - \delta$. Pojav se objašnjava teo-

PAUL BRIL, Krajolik
Rim, Galleria nazionale d'arte antica

(Foto Anderson)

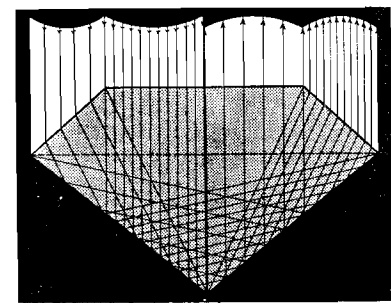
rijom, koju je, pomišljajući na kruta tijela, izveo Léon Nicolas Brillouin (francuski teoretski fizičar, * Sèvres 1889). Prema njoj se za toplinsko gibanje čestica tvari može uzeti, da nastaje superpozicijom mehaničkih valova poput zvuka, koji imaju sve moguće dužine, a šire se u tijelu svima smjerovima; zraka svjetlosti, raspršena u neki smjer, nastaje odbijanjem prvotne zrake na frontama (v. sl.) onih valova, koji imaju baš zgodan pravac širenja i zgodnu dužinu λ . Kako pravac ima dva smjera, jedne od tih fronta dolaze ususret prvotnoj zraci, dok druge pred njom uzmiču; prve fronte, odbijajući svjetlost, smanjuju dužinu vala svjetlosti, druge je fronte povećavaju. Iz tih pomisli izlazi, da je promjena dužine vala svjetlosti $\delta = 2\lambda \cdot \frac{v}{V} \sin \frac{\vartheta}{2}$, gdje je v brzina zvuka, V brzina svjetlosti, ϑ kut između prvotne zrake i raspršene. Kod plinova se taj pojav ne može očekivati, jer su plinske molekule nezavisne jedna o drugoj. Zato je zanimljivo, da je W. Ramm mogao pojav pronaći kod tekućina, što upućuje na to, da je tekućina srodnija krutoj tvari negoli plinu. Istraživanje pojava otežčano je time, što je jakost raspršene svjetlosti malena.

LIT.: P. Debye, *Struktur der Materie*, Leipzig 1933; L. Brillouin u *Annales de Physique* 17., Pariz 1922; W. Ramm u *Physikalische Zeitschrift* 35., Leipzig 1934. D. P.-ć.

BRILJANT, forma, u kojoj se obično brusi dijamant, ali i neko drugo drago kamenje, da mu se pojača sjaj (otuda naziv od franc. brillier »sjati«) i raspršavanje boja. To se pojačavanje postizava tako, da sve zrake svjetla, što padnu ozgo vertikalno na plohe dragog kamena, uđu u nj i u njemu se potpuno odraze prema gore u istom smjeru, u kom su pale na plohe. U tu svrhu brusi se dragi kamen, na pr. dijamant, tako, da dobije mnogo pobočnih ploha ili faseta (od franc. la facette »pobočna ploha«, a to od lat. facies »lice«). Pri brušenju dijamanta služi kao ishodište njegova oktaedrijska forma, koja se dobije kalanjem. Na takvu oktaedru odbrusi se znatan dio gornjega vrha, upravo $\frac{1}{6}$, pa se dobije oširoka pločica. Donji dio ili se uopće ne odbrusi ili samo neznatno, $\frac{1}{6}$; tako se na donjoj strani dobije samo sitna pločica, t. zv. kaleta, koja je pa-

ralelna s gornjom pločicom. Na neodbrušenim plohama oktaedra izbruse se sitne fasete, koje čine s ravninom, t. zv. rondistom, što dijeli gornji dio briljanta od donjega, izvjestan kut. Taj kut kod gornjih faseta može biti koji god između 0 i 90°, a kod donjih faseta mora se kretati između 45 i 28½°. Na tako priređenom briljantu sve zrake, što dospiju ozgo vertikalno na fasetu, izlaze iz gornje pločice, a koje padnu vertikalno na pločicu, izlaze iz fasete.

LOM I POTPUNI ODRAZ SVIJETLA U BRILJANTU

PROLAZENJE SVIJETLA U BRILJANTU

Pod nazivom briljanta shvaćamo danas neki dragi kamen (ne mora to biti dijamant!) izbrušen tako, da mu je gornji dio sastavljen od 32 fasete i oširoke pločice, a donji od 24 fasete i siljka, koji je malo odbrušen (kaleta), da se ne skrši. I rondistu malo otupe, da se ne skrši. F. T.

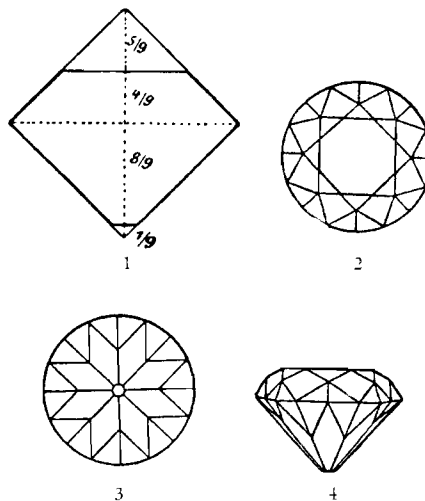
BRIN, Benedetto, * Turin 17. V. 1833, † Rim 24. V. 1898, talijanski državnik. Inžinir, stupa u mornaricu; nakon velikih putovanja po inozemstvu postaje ravnateljem brodogradilišta u Livornu, zatim predstojnik odjela u ministarstvu mornarice. Izradio je nacrt za niz talijanskih ratnih brodova, koji su se odlikovali novim tehničkim prednostima. Od g. 1876 više je puta ministar mornarice, podjedno zastupnik u parlamentu, a od ožujka 1892 do studenoga

1893 ministar vanjskih posala u kabinetu Giolittija. Dao je jak zamah tehničkoj izgradnji mornarice.

BIBL.: *La nostra marina militare*, Rim 1881.

J. N.

BRINCKMAN, John, * Rostock 3. VII. 1814, † Güstrow 20. IX. 1870, donjonjemački liričar i pripovjedač, najznatniji nasljednik velikog donjonjem. dijalektičkog pisca Fritza

RAZLICITI OBLICI BRUŠENJA BRILJANTA: 1. Oktaedar prije početka brušenja. — 2. Brilljant odozgo. — 3. Brilljanti odozdo. — 4. Brilljant sa strane

Reutera, u jezičnom pogledu jedan od najznatnijih sjeveronjemačkih dijalektičkih pisaca. Napisao roman o Schilleru *Kasper Ohm un ick* (1855), dubokoosjećajne lirske pjesme *Vagel Grip* (Ptica grif, 1859). Sveukupna djela izdana 1901; izbor od Rusta *Brinckmanbok* (1914). G. Š.

BRINCKMANN, 1. Albert Erich, * Norderney 4. IX. 1881, njemački istraživač umjetnosti. Njegova akademička karijera vodi ga preko Karlsruhea i Kölna u Berlin; od 1931 djeluje na berlinskom sveučilištu. Stručnjak je za povijest graditeljstva (*Baukunst des 17. u. 18. Jh. in den roman. Ländern*, 1915; *Städtebaukunst des 19. Jh.*, 1914; *Theatrum Fedemontanum*, 1931) i za teoriju o arhitekturi (*Platz und Monument*, 1906); izdao je i djelo o plastici baroka (1917) pa o stvaralačkim sposobnostima glavnih evropskih naroda u razvoju umjetnosti (*Geist der Nationen*, 1938). Od 1927 izdaje *Handbuch der Kunstwissenschaft*.

2. Justus, * Hamburg 23. V. 1843, † Bergedorf 8. II. 1915, njemački povjesničar umjetnosti; najprije odvjetnik; živo je radio, da se osnuje muzej za umjetnost i obrt u Hamburgu; 1877 postao njegov prvi upravitelj. Izdao je *Handbuch für die Geschichte des Kunstgewerbes* (1894) i *Kunst und Kunstgewerbe in Japan* (1913).

BRINDISI, važan grad na jadranskoj obali južne Italije, glavni grad pokrajine Lecce u Apuliji (tal. le Puglie), u plodnom, ali malaričnom kraju, s prirodnom lukom, koja je uređena za velik promet. Ima 42.000 stan. Stari Brundisium, do kojega je išla via Appia iz Rima, bijaše sveza s Grčkom i Istokom. Ondje je 39 pr. Kr. zaključen mir između Oktavijana i Antonija; tu je umro Vergilije. U srednjem vijeku odavle su polazili križari u sv. Zemlju. G. 1456 uništio ga je potres, a počeo se oporavljati tek poslije otvorenja Sueskoga kanala. U 20. st. je Italiji ishodna luka za njezine pruge u istočno Sredozemlje (Albanija, Dodekanez i t. d.). B. trguje smokvama, maslinovim uljem, vinom i suhim groždem. N. Ž.

BRINELLOVA TVRDOĆA; tvrdoća tehničkih materijala mjeri se po Brinellu tako, da kuglicu od zakaljenog čelika s određenim promjerom tlačí određena sila na ravnu površinu ispitivanog materijala. Sila, podijeljena s površinom nastale udubine, daje traženu tvrdoću u kg po mm². Obično sivo lijevano željezo ima tvrdoću oko 140–150, mekano kovko željezo oko 100–120, lijevana mjed oko 50, bronca s 10% kositra oko 70, a tvrdo zakaljeni čelik do 700 kg/mm². J. H.

BRINKEN, Gertrud von den, * Brink-Pedwahlen (Kurlandija) 1892, gdje je doživjela svjetski rat i prevrat, njemačka lirska pjesnikinja. Živi sada u Frankfurtu na Majni. Formalno sjeća na C. F. Meyera, Th. Fontanea i Agnes Miegel. Pjeva ljubavne pjesme i balade. Daje izražaja za-

(Foto Gj. Szabo)

BRINJE U 17. STOLJEĆU PO NACRTU M. STIERA

jedničkoj boli svih njezinih sunarodnjaka, koji su stradali radi boljševičke revolucije, ali ujedno i njihovoj čvrstoj odluci, da će uza sve patnje ostati vjerni rođenoj grudi. *Lieder und Balladen, Heimwehbuch*, 1926. G. S.

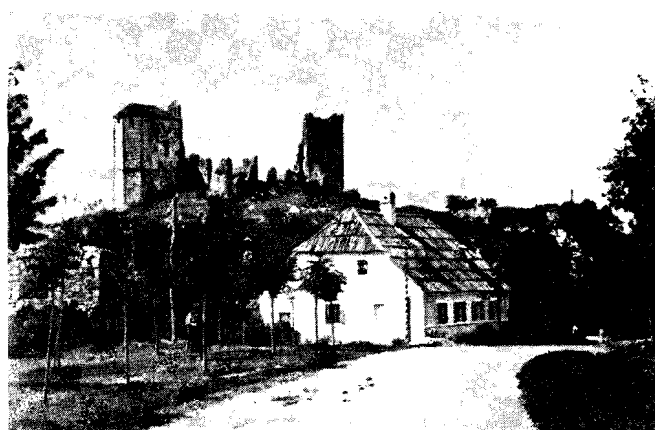
BRINKMANN, Carl, * Tilsit 19. III. 1885, njemački sociolog i ekonomist, od 1923 profesor u Heidelbergu; razvija i živu esejističku djelatnost te se bavi suvremenim gospodarskopolitičkim pitanjima. Najznatnija su mu djela *Versuch einer Gesellschaftswissenschaft*, 1919 i *Wirtschafts- und Sozialgeschichte*, 1927.

BRINTON, Daniel Garrison, * Thornbury (Pennsylvania) 13. V. 1837, † Filadelfija 31. VII. 1899, američki arheolog i etnograf. Pošto je svršio medicinske nauke sudjelovao je kao liječnik u građanskom ratu. Od 1874 do 1887 izdavao je tjednik *Medical and Surgical Reporter* u Filadelfiji. Tu je također postao profesorom etnologije i arheologije na Akademiji prirodnih nauka. Od 1884 bio je profesorom američke lingvistike i arheologije na Pennsylvania-sveučilištu. Glavna su mu djela *The Myths of the New World* (1868), prvi pokušaj znanstvenog prikaza mitologije američkih Indijanaca; *American Hero Myths* (1882); *Races and Peoples* (1890); *The American Race* (1891).

BRINJE, selo u Lici, u Brinjskom polju, na cesti Karlovac—Senj. Ima 1126 stan., sjedište je istoimenog kotara, općine, kotarskog suda i šumarije imovne općine ogulinske. Ima parnu pilanu i mlin. Katolička župa postoji od pamtivijeka, a današnja župna crkva pripadala je augustincima. U rimsko je doba bilo tu naselje Monetium. Grad u B-u zove se Sokol ili Sokolac. Spominje se prvi put 1411, a pripadao je Frankopanima do 1537 (izuzevši kratko vrijeme, kad im ga je oduzeo Matija Korvin). Iza toga je prešao u vojničku upravu i bio podređen senjskoj kaptaniji. Turci su ga više puta napadali, ali ga nijesu mogli osvojiti. Od grada postoje ruševine goleme branič-kule, a sačuvana je gotska kapela, zanimljiv spomenik frankopanskog graditeljstva.

LIT.: Đ. Szabo, *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji*, Zagreb 1920. Z. D-i.

Naselja. B. s okolinom od potoka Gacke na sjever u Kapelu pripadalo je najprije Gatskoj župi, kojoj je središte bilo u Otočcu. S vremenom je grana Frankopana, koja je bila posjednica u B-u i na okolnom zemljištu, izdvojila to područje iz Gatske župe i uredila oko B. novu župu. Ona se spominje u drugoj polji 15. st. Župska uprava nije se nalazila upravo u samom B., nego u gradu Jeloviku, izgrađenom na brdu nedaleko B. U tom gradu Frankopani su imali prostrane dvore, kraj kojih su podignuli i vrlo lijepu kapelu. Područje Brinjske župe obuhvatalo je zemljište, koje je na *J* počinjalo s Crnim Kalom i Brlogom, a onda se na *S* prostiralo do okrajaka planinskih polja Jasenka i Breznoga. Na *I* je međa tekla Kapelom, pa istočno od Glibodola, Drenova klanca i Dubrava do Kompolja, koje je, kao i Dabar, ostalo Gatskoj župi. Na *Z* B. je u juž. dijelu graničilo sa Senjskom župom istočno od Žute Lokve, Prokiva i Zupanj Dola, a u sjev. s Vinodolskom župom, s kojom je međa išla preko Planine, Duple i Bjelolaseice. Cijela župa dijelila se na tri okružja, od kojih je prvo zauzimalo Gusića polje, Brlog i Klanac, drugo Brinjsko polje, a treće je sačinjavalo veliko planinsko područje, koje je nosilo ime Zahumje. U tom planin-

(Foto Gj. Szabo)

BRINJE SA SOKOLCEM

skom dijelu bila su naseljena polja, koja su se zvala Bitoraj, Drežnica, Krakar, Jesen i Selca, kako se uglavnom i danas nazivaju.

U 15. st. i pred turske napadaje bila je Brinjska župa razmjerno dobro naseljena, te se i samo B., središnje župsko naselje, razvilo u veće trgovačkoobrtničko mjesto, koje latinski spomenici zovu oppidum, a hrvatski varoš. U tom razvijenom građanskom naselju djelovao je i augustinski samostan, posvećen B. D. Mariji, a u 15. st. pokušali su se tu udomiti i pavlini. B. je bilo i sjedište vikarije senjske biskupije, te je službu vikara vršio župnik brinjski. Osim toga veliku je važnost u duhovnom pogledu imala i crkva sv. Marije u gradu Jeloviku. Njezin svećenik bio je ujedno arhiepiskop brinjski.

Turci su u većoj mjeri počeli navaljivati na Liku i Gatsku 1522, kada su osobito porobili i popalili područje oko Ribnika i Medka. B. s okolinom u tom turskom pohodu nije stradalo, jer su brinjski Frankopani uspjeli održati mir sa susjednom turskom ratnom organizacijom. Razmjernan su mir osigurali i za nekoliko narednih godina, te B. turske redovite vojske nisu dirale. Ali su se to mjesto i župa oko njega nalazili na glavnom putu, kojim su turski četnici, dolazeći od Hlivna, Grahova i Unca, prolazili udarajući na Kranjsku, koju su tih godina u velikoj mjeri robili i ništili. Ti su četnici u velikim skupinama od 1522 do 1527 krstarili i po području od Zrmanje do Kapele, premda pravoga ratnog stanja između Turske i hrvatske ratne organizacije toga kraja i nije bilo. Stoga se naselje toga zemljišta, svijesno, da se nalazi opkoljeno s juga od Zrmanje i s istoka od Une, osobito poslije pada Knina, Unca i Rmnja, a na dohvat mnogobrojnih četnika, našlo u velikoj nevolji, iz koje se — u tadašnjim prilikama — moglo izvući samo seljenjem u sigurnije krajeve. Od 1523 pa do 1527 hrvatski su starosjedioci od Zrmanje do Kapele tu seobu i proveli i gotovo svi napustili svoje domove. Tada su izgubili svoje staro stanovništvo Hotuća i Odorje, Srb, Lapac i Krbava, Lika, Podgorje, Bužani i Senjska župa. Raseljena je tada gotovo sasvim i Brinjska župa, u kojoj je nešto stanovništva ostalo jedino u B., gdje su svoje boravište u tvrdom gradu zadržali i posjednici Frankopani. Ta se velika seoba uputila jednim dijelom u Stajersku i ponešto u Kranjsku, a drugim u sjevernije krajeve preko Drave, u zap. Mađarsku i Austriju. Iz Brinjske župe došlo je tih godina nešto naseljenika i u Senj u tvrđavno naselje, koje je u to vrijeme upravo nastajalo. Već g. 1524 brinjski su Frankopani ponudili svoje sile Vojnoj krajini, koja se počela organizirati, te su trebali biti jedna od važnijih karika u izvještajnoj službi protiv Turaka. Stoga su Frankopani uzeli u brinjske tvrđave i stanovitu posadu, za koju su dobivali od Krajine novčanu pomoć. To je zametak tvrđavnog naselja u B., a na takav su ili sličan način postala tvrđavna naselja i u drugim okolnim tvrđavama, koje Turci nisu uspjeli zauzeti, u Otočcu, Brlogu, Slunju i dalje na sjever u Ogulinu i njegovoj okolini. U brinjsku posadu unišili su u prvom redu starosjedioci, koji su ostali u domu, pa i po koji doseljenik iz bliže ili dalje okoline i drugih krajeva. Posada je u B. s vremenom rasla, a pojačana je pogotovu 1530 poslije turskoga napadaja, kad su zapaljene crkve, augustinski samostan i neke kuće u varošu. G. 1536 Krajina je potpuno

preuzela B. u svoje ruke te ga uvrstila u krajišku liniju, u kojoj su bili i susjedni Brlog i Otočac. Od toga vremena B. dobiva i stalno naselje, jer su kasniji brinjski naraštaji računali 1540 kao godinu, u kojoj je B. u turskoj nevolji nanovo nastanjeno. Iz 1545 postoji prvi popis toga naselja. Prema njemu u toj su posadi bile 22 obitelji. U popisu iz 1551 već se nalaze i imena vojnika u brinjskom tvrđavnom naselju. Od današnjih obitelji na tom zemljištu zapisani su te godine Blažani, Mesići, Plavčići i Šimonići. Sudeći po imenu, Blažani su došli iz Blagaja u Pounju, a ostali mogli su biti i starinci u Brinju ili okolini. Za Mesiće se još 1668 znalo, da su potjecali, kao i ogulinski Turkovići, iz staroga hrvatskoga plemstva u tom kraju. Za ostale članove posade vidi se po prezimenima, da su bili iz starosjedilačkoga naselja u Ogulinu, Tounju i Slunju, iz Kladaše i od Kupe, odakle su se i inače popunjavala i druga okolna tvrđavna naselja. Prema koncu 16. st. brinjska je posada i dalje rasla, i tad su pridošle glavne porodice, kojima potomci i danas žive na brinjskom području. Još do 1551 ušli su u nj iz jake senjske posade: Fumići, Krznarići, Murati, Perkovići, Radotići, Sertići i Vidakovići; iz Brloga Vukovići; iz Otočca Lasići; iz Prozora Markovići i Milakovići; od Dabra i iz Kapele Babići, Holjevci, Jakovci, Novačići, Petrinčići, Sabljaci i Vučetići; iz Ledenača Jelačići, Kalanji, Komadine, Smolčići i Zoričići; od Oštarija i Ogulina Božičevići, Galetići, Pavlovići, Sekulići, Stojkovići, a iz tvrđavnih naselja, koja su inače bila povezana sa svojom mnogočlanom središnjicom u Senju, potekli su i Rajkovići, koji su se, čini se, kao i Daničići i još nekoji senjski uskoci, u ove krajeve u ratnoj službi doselili iz bližih krajeva zapadne Bosne. Vučetići su još u 15. st. bili plemeniti posjednici u Dabru, u kojem su zapisani u skupini plemića, koji su darivali dabarsku župnu crkvu. Po Petrinčićima prozvano je malo polje u blizini Dabra. Bićanići došli su u B. iz Bihaća, Klišanići preko Senja iz Klisa, a Pernari iz Perne. Iz susjednih tvrđavnih naselja u B. su došli i Bolješići, Borići, Draženovići, Dumenčići, Javori, Rumenovići, Toljani, Tominci, Trtnji, Ugarkovići, Vlahinići i Vranići. U početku 17. st. sve su te porodice uglavnom već u B. i nalaze se zapisane u različitim popisima upravnoga i vojničkoga značaja. U vojničkim službama osobito se navode u 17. st. Holjevci, Krznarići, Mesići, Perkovići, Rajkovići, Sertići, Smolčići, Vukovići, Vidakovići, Pavlovići i Markovići. Holjevcima i Rajkovićima priznao je Beč i plemstvo.

G. 1618, prema ugovoru između Austrije i Mletaka, po kojemu su iz Senja trebali biti odstranjeni uskoci i venturini, preseljene su u brinjsko područje 83 obitelji venturina. One su naseljene po kućama staroga stanovništva, koje ih je uzdržavalo koju godinu dana, a onda su se gotovo sve vratile i protiv volje vojničkih vlasti u Senj. Postoji njihov popis, iz kojega se vidi, da od njih mogu među današnjim Brinjanima potjecati samo Petrovići i Rupčići.

Naselje na brinjskom području razvijalo se u toku 17. st. vrlo snažno, iako je stanovalo na oskudnoj zemlji, koju su krajiške vlasti još i umanjile, kada su u tom stoljeću pored starosjedilaca Hrvata naselile poveći broj vlaških porodica, dovedenih s turskoga zemljišta. Vlasima je u tim seobama dano zapadno i jugozapadno područje, koje je oduzeto Hrvatima. Ipak su starosjedioci pod konac 17. st. imali do 250 razvijenih domova s mnogobrojnom čeljadi. Kada su poslije turske katastrofe u oslobođenu Liku navrnuli novi naseljenici iz dobro nastanjenih susjednih krajeva, dobilo je od njih nešto porodica i brinjsko područje. Uglavnom su se pri tome u Brinju osjetile dvije struje: jedna od gornje Kupe, a druga od primorja. Od Gerova i Broda došli su tada Brboti, Gerovci, Hobari, Linarići, Lokmeri, Movrići, Sebalji, Šprajci i Švegari, onda Crnkovići, Flanjci, Levari i Murkovići, od Ogulina Belci, Belčići, Belovići, Cavraci, Gašparovići, Jelići, Kušanići, Matešići, Obajdini, Pavlaci, Perlići, Petraci. Primorska struja bila je slabija. U njoj su došli Benići, Karakaši, Parci, Pavletići, Šavari i Vičići. Pri koncu 17. st., u vrijeme naseljavanja pustih krajeva Like i Krbave, brinjsko je područje bilo razmjerno vrlo gusto naseljeno, tako da je samih Hrvata bilo na njemu oko 400 domova. Osjećalo se tada, da je to zemljište prenaseljeno, te mu je trebalo dati oduška. Tražile su ga velike, razgranate obitelji prvih naseljenika i starosjedilaca brinjskih, kojima su dotadanji posjedi otješnjali. Bili su to osobito Bićanići, Krznarići, Mesići, Perkovići, Rajkovići, Sertići i Smolčići, koji su

inače bili po službama Krajine, te su ličke i krbavske krajeve dobro poznavali. U prvom redu Brinjani su tražili od krajiških vlasti, da im prepuste pusti Dabar u susjedstvu. Dabarsko su polje onda naselili u desetak porodica, od kojih danas u Dabru ima oko 150 kuća. Kad su krajiške vlasti nastanjivale Krbavu, Brinjanima su udijelile Udbinu i Podlapaču; i danas imaju ondje potomci doseljenih Brinjana većinu (u Udmini nekih 130, a u Podlapaču oko 100 kuća). Brinjski Hrvati dali su mnogo naseljenika osobito pustom slunjskom i plaščanskom području u početku 18. st. Oni su i kroz 18., a pogotovu u 19. i 20. st., selili i dalje, u sjevernije i sjeveroistočnije hrvatske krajeve, gdje ih danas ima nekoliko stotina kuća. Uza sve to razvijali su se i na svojem osnovnom naselju vrlo dobro, te ih sada ondje, i kraj velikoga raseljavanja, ima oko 1500 kuća. Najbrojniji su među njima Perkovići, Sertići, Krznarići, Mesići, Rajkovići, Smolčići i Draženovići.

Brinjski Hrvati, kako su starosjedioci ili na samom području, ili u bližoj ili daljoj okolini, sačuvali su i stari govor toga kraja, jer u njihovo zbijeno naselje nisu mogli ulaziti tuđi utjecaji. Tako oni i danas govore čakavsko narječje i uglavnom ikavski govor sa starom akcentuacijom. U tome se oni razlikuju od susjednih Hrvata Bunjevaca oko Sv. Jurja, Krivoga Puta i Krmpota, ali su tim govorom povezani s Hrvatima starosjediocima u Otočkom polju, oko Modruša i Ogulina.

LIT.: V. Klaić, *Krčki knezovi Frankapani*, I., Zagreb 1901; Thallóczy-Barabas, *Cod. Frangepanicus*, Budimpešta, I., 1910, II., 1913; Thallóczy-Hodinka, *A Horvát véghelyek oklevéltár*, Budimpešta 1903; D. Surmin, *Hrv. spomenici*, I., Zagreb 1898; R. Lopašić, *Spomenici hrv. Krajine*, Zagreb, I., 1884, II., 1885, III., 1889; E. Laszowski, *Habsburški spomenici*, Zagreb I., 1914, II., 1916, III., 1917; Isti, *Stari lički gradovi*, Zagreb 1941; A. Ivić, *Migracije Srba u Hrvatsku*, Subotica 1923.

BRIOLET, kuglasta, kapljica forma, u kojoj se brusi neko drago kamenje, na pr. topaz, akvamarin, ametist, turmalin, kremen prozirac. Ta je forma malo spljoštena, a površina joj je pokrita trouglastim i četverouglastim fasetama (pločicama), koje su položene smjerom dulje osi.

F. T.

BRIOLOGIJA, znanost o mahovinama → **Mahovine**.

BRION, 1. **Friederike** → **Goethe**.

2. **Gustave**, * Rothau 1824, † Pariz 1877, francuski slikar. Slikao je običaje seljaka na obali Rajne. Njegova slika *Lecture de la Bible en Alsace* donijela mu je zlatnu medalju u Salonu 1868. Druge su mu slike *Vainqueur de la danse du coq*, *Noces villageoises*, *Jour de baptême*.

BRIONI, skupina od 12 vapnenačkih otočića i grebena u Jadranskom moru na jugozapadnoj obali Istre pred lukom grada Pule. Za austrijske uprave bili su utvrđeni te su štitali utvrde na kopnu preko Fazanskoga kanala i sam ulaz u ratnu luku Pulu. Na najvećem Brionskom otoku uređeno je usred ruševina staroga i srednjeg vijeka ljetno i zimsko lječilište i kupalište prvoga reda. Sredozemski biljni sag je vrlo bujan, a udobnost je za posjetioce odlična. Italija podržava s Brionima vrlo dobar promet parobroda i zrakoplova, a preko grada Pule i promet samoveza i vlakova na sve strane.

N. Ž.

BRIOSCHI, **Francesco**, * 1824, † 1897, talijanski matematičar. Učio je u Paviji; s njegova dva djela o statici i s djelom o determinantama počinje međunarodno značenje talijanske matematike, koje su još pojačali B-jevi učenici Beltrami, Casorati i Cremona. Mnogo je pridonio razvitku matematike u Italiji kao urednik časopisa *Annali di Matematica pura e applicata* od 1867 dalje. G. 1863 organizirao je Politehničku školu u Milanu, kojoj je bio ravnateljem do smrti; predavao je na njoj hidrauliku, a neko vrijeme i racionalnu mehaniku. Ta je škola dala najbolje talijanske tehničare i industrijalce. B. je bio članom svih važnijih talijanskih akademija. Djela su mu izdana u 5 velikih svezaka u Milanu od 1901 do 1909, a sadržavaju ponajviše radove iz čiste matematike. Zajedno s Bettijem izdao je 1868 prvih 6 knjiga Euklidovih *Elementa*, čime se mnogo unaprijedila matematička nastava u Italiji.

LIT.: E. Beltrami, *F. B.*, *Annali di Matematica*, 2. serija, sv. 26., 1897; M. Noether, *F. B.*, *Mathematische Annalen*, 1897.

R. C.

BRIOSCO, 1. **Andrea** (zvan **Riccio** ili **Rizzo**), * Padova oko 1471, † Padova 1532, talijanski kipar. Učitelj mu je bio Bartolommeo Bellano (v.), pa je poslije smrti majstorove dovršio njegov spomenik Roccabonelle u padovanskoj crkvi S. Francesco. Rana su njegova djela izvedena sva od reda za crkvu S. Antonio (Santo) u Padovi: model za jednu kapelu, dva brončana reljefa (dosad smještena uz glavni oltar) i glasoviti svijetnjak za uskrсну svijetlu, majstorsko

(Foto Anderson)
ANDREA BRIOSCO, Sv. Martin i prosjak
Mleci, Ca' d'oro

djelo po svojoj bogatoj ornamentici, alegorijskim likovima i dekorativnim ukrasom, koji mnogo podsjeća na helenističke uzore. Za padovanski Santo izveo je 1521—24 grobni spomenik grofa Trombette, a za sakristiju crkve S. Fermo Maggiore u Veroni grobni spomenik humanista Gerolama i Marcantonija della Torre (danas u pariskom Louvreu). U mletačkoj palači Ca' d'oro čuvaju se njegovi reljefi s prikazima Našašća i Čudeasa pravoga Križa. Povodeći se za sitnom helenističkom plastikom izveo je B. i velik broj malih brončanih statueta, fauna, kentaura, jahača, alegorijskih likova i životinja. Ovi su likovi često povezani s predmetima praktične namjene (svijećnjaci, tintarnice, zvekiri, škrinjice i sl.). Najljepši se primjerci nalaze u muzejima u Beču, Parizu, Berlinu i Padovi. Među njima se ističe naročito grupa *Monte Infernale* inspirirana Danteovim opisom paklenskoga grada Disa (nekoć u zbirci Figdor u Beču). Osim toga ima od njega medalja i plaketa. Kao plastičar B. je predstavnik onog klasicističkog umjetničkog smjera, koji se razvio u humanističkom gradu Padovi potkraj 15. st., pa zbog toga njegova djela kazuju često analogije sa slikama Mantegninim.

LIT.: P. Paoletti, *L'architettura e scultura del Rinascimento in Venezia*, Mleci 1893; A. Venturi, *Storia dell'arte italiana*, VI., Milan 1908; L. Planiscig, *Andrea Riccio*, Beč 1927.

2. Antonio → Rizzì, Antonio.

3. Benedetto (di Ardzolo, Brioschi), jedan od najznatnijih lombardijskih renesansnih kipara. Djelovao je u Milanu (u stolnoj crkvi), Paviji (u Certosi: kip na mauzoleju Gian Galeazza Viscontija, 1491, neki dekorativni reljefi na pročelju i portal) i Cremoni (nedovršena arka sv. Petra i sv. Marcelina, nekad u crkvi S. Tommaso, danas u kripti stolne crkve).

LIT.: H. Lehmann, *Lombardische Plastik im letzten Drittel des XV. Jahrhunderts*, Berlin 1928; S. Vigezzi, *La scultura lombarda nel Cinquecento*, Milan 1929. A. Sch.

BRIOT, porodica francuskih medaljera i bakrorezaca: 1. François, * Damblain (Lotaringija) oko 1550, † u prvoj četvrtini 17. st. Djelovao je u Montbéliardu. Glavno je njegovo djelo bila srebrna amfora s pliticom (sačuvana

je od nje samo kositrena kopija) s alegorijskim likovima kreposti, Minerve, slobodnih umjetnosti i sibila. F. B. istakao se kao rezbar medalja i cizeler kositrenih vaza. — 2. Nicolas, * 1579/80, † London 1646. Izveo je velik broj medalja s portretima najznatnijih ličnosti u vrijeme Luja XIII. — 3. Isaac, * 1585, † 1670, valjda brat Nicolasov, bakrorezac i izdavač. Izveo je mnoge bakroreze, na kojima je prikazao nošnje onoga doba, određene za djela Saint-Ignya *Diversités d'habillement à la mode* i *Le théâtre de France*, Pariz 1629.

LIT.: L. Jouve, *Les Briot*, Pariz 1890; L. Germain, *Les Briot*, Nancy 1891; F. Mazerolle, *Nicolas B.*, Bruxelles 1891. A. Sch.

BRISBANE, glavni grad australske savezne države Queensland na istoimenoj rijeci, 22,5 km udaljen od riječnoga ušća u Moreton bayu; okruženo brdima. Klima je primorska, subtropska: minimum u srpnju 14°C, maksimum u prosincu 24,5°C, srednja godišnja temperatura 19,9°C. Kiše ima 1340 mm od prosinca do ožujka. G. 1824 osnovan je B. kao deportaciono mjesto, 1859 postaje glavnim gradom Queenslanda. Veliki B. (Great B.) ima 313.430 stan. (1937), željeznice na sve strane, 7 m duboki kanal vodi do mora, gdje se nalazi nekoliko luka za izvoz sladorne robe, pa su posljednjih godina izvezli 3.000.000 t. Osim toga izvozi vunu, meso, kože i kukuruz. M. Š.

BRISBANE, Thomas Makdougall, Sir, * Brisbane House (Škotska) 23. VII. 1773, † Brisbane House 27. I. 1860, britanski vojskovođa i zvjezdoznanac. G. 1789 stupio u vojsku, 1812 bio poslan u Sjevernu Ameriku, a 1821 imenovan guvernerom Novog Južnog Walesa (Australija), gdje je ostao 4 godine, popravio poljodjelstvo i promicao istraživanje unutrašnjosti australskoga kopna. Tada otkrivena rijeka B. prozvana je po njemu. Bavio se i astronomijom, pogotovu, pošto je napustio službu i nastanio se u Škotskoj, gdje je u Makerstounu imao vlastitu zvjezdarnicu. Po smrti Waltera Scotta (1833) izabran je predsjednikom društva Royal Society u Edinburghu i u njegovim izdanjima objelodanio redom sve rezultate svojih astronomskih istraživanja.

BRISSE, Léon, barun, * Géménos 1813, † Pariz 1876. gastronomski pisac. Napisao je u listu *Liberté* niz dnevnih jelovnika, kasnije izdan pod naslovom *Les 366 Menus du Baron Brisse avec 1200 Recettes*. Ostala su mu djela: *Recettes à l'usage des ménages bourgeois et des petits ménages*, *La petite Cuisine du B. B.* i *Cuisine en Carême*. E. M.

BRISOT, Jacques Pierre, * Ouarville 1754, † Pariz 31. X. 1793. Kao vješt pisac surađuje u časopisima *Mercure* i *Courier de l'Europe* i u drugim novinama. Bio je zbog svojih nazora i u Bastilli. Sudjeluje aktivno u revoluciji. Njegova je zasluga velikim dijelom, da su ratovi revolucije dobili promičbeno-politički značaj. Došao je u to vrijeme na visoke položaje i bio vođa žirondista (otuda se i nazivaju *brisoftini*). Kad je njegova stranka pala, pokušava uteci, ali ga uhvate jakobinci i smaknu. Mnogo je djelovao na kasnije socijaliste i anarhiste, naročito na Babeufa i Proudhona. Njegova je, a ne Proudhonova, izreka: »La propriété c'est le vol«. Radio je na ublaženju kaznenog prava kao i na ukidanju robovanja. M. A.-ć.

BRIST, selo u gornjem primorju, općina Gradac. Ima 457 stan. (1931) katoličke vjere. Ima katoličku župu, školu i uljarsku zadrugu. J. R.-ć.

Iznad današnjega sela stara je napuštena crkva s grobnicama brišćanskih Kačića (18. st.). Na jednoj je grb posljednjih brišćanskih knezova Kačića (okrunjeni krilati zmaj) s natpisom: **FAMILIAE NOBILIUM COMITUM CACICHI SIMONIS LUCAE BARTHOLOMEI ET PAULI SUORUMQ HAEREDUM FAMI-**

(Foto V. Živić)
BRIST, Svetište napuštene crkve, pred kojom su grobovi posljednjih knezova brišćanskih Kačića

LIAE GEORGII CACICHI ET HAEREDUM (1751). Nedaleko je rodna kuća pjesnika fra Andrije Kačića Miošića sa spomen-pločom, koju su postavila braća Hrvatskoga Zmaja. Kod mora stoji nekadašnji dvorac biskupa Kačića Žarkovića iz 18. st. V. Ž.

BRISTOL, grad i luka u jugozapadnoj Engleskoj. Prostire se po brežuljkastom zemljištu s obje strane rijeke Avon, tako da sjeverni dio pripada grofoviji Gloucester, a južni grofoviji Somerset. Za vrijeme plime mogu u B. uploviti i najveći brodovi. Samo je pristanište u velikim umjetnim dokovima, na koje se nadovezuju kopneni kanali i brojne željezničke pruge. Preko B. održavaju se poglavito prometne i trgovačke veze s Irskom, Srednjom i Južnom Amerikom. Prednja mu je luka Avonmout na ušću rijeke, udaljena 10 km. B. je važno trgovačko i veleobrtno središte: raznoliki metalni veleobrt, tkalački, papirni, prerada kože, duhana i dr. Osim toga B. je važan povijesni grad i ugledno duhovno središte. Sjedište je katoličkog i anglikanskog nadbiskupa. Ima sveučilište, visoku tehničku školu, bogate muzeje i galerije i druge prosvjetne ustanove. Ima 396.918 stan. (1931).

Jezgra je grada središnji dio na desnoj obali rijeke Avon. Ovdje su glavne povijesne zgrade: lijepe i brojne crkve i raznovrsne svjetovne zgrade (burza, sveučilište, vijećnica, palača pravde i dr.). Prije drugi engleski grad počeo je u 17. st. naglo opadati, ali je od početka 19. st. poslije uređenja korita Avona i kopanja velikih dokova stao naglo napredovati, jer se u vezi s ovim radovima razvio znatan veleobrt, kojemu pogoduje bogatstvo ugljena u susjednim krajevima. J. R.-ć.

BRISTOL, John Digby, prvi Earl of B., * Coleshill 1580, † Pariz 16. I. 1653, engleski državnik. Od 1611 do 1624 poklisar je kralja Jakova I., poglavito u Španjolskoj. Jakovljević nasljednik Karlo I. isključio ga je iz kraljevskog vijeća i zabranio mu pristup u parlament zbog izvještaja, što ga je dao o njegovu ponašanju u Madridu. B. se obratio na kuću lordova, ali ga je kralj u lipnju 1626 dao zatvoriti u tamnicu Tower, gdje je ostao do ožujka 1628, kada je na zahtjev parlamenta oslobođen. Vratio se u politički život 1640, ali je za vrijeme borbe između parlamenta i kralja došao u sukob s parlamentom i bio ponovno zatvoren u Tower (1642); kad se oslobodio, pridružio se kralju. Parlament ga konačno progna u inozemstvo, pa se tada nastani u Caenu u Francuskoj, gdje je objelodanio nekoliko spisa, poimence opravdanje svoga političkog rada (*An Apology*, 1647).

Njegov sin **George Digby**, Earl of B., * 1612, † 1677, savjetnik kralja Karla II., bio je poput oca pristaša snošljivosti prema katolicima, pa je i sam prigrlio katoličanstvo.

BRISTOLSKI KANAL, dugi (128 km) ljevčasti zaliv na obali jugozapadne Engleske. Pri ulazu širok je oko 70 km, ali se postepeno suzuje, da napokon priđe u korito rijeke Severn. Suzivanje zaliva pogoduje stvaranju velike razlike između plime i osjeke (do 12 m). Ima velik gospodarsko-prometni značaj zbog bogatstva rudnika ugljena u blizini sjeverne obale. J. R.-ć.

BRISKULA → Karte za igru.

BRITANIJA (u starom vijeku). Ime B. za najveći otok Evrope postoji u književnosti već od 4. st. pr. Kr. Prvi put ga nalazimo kod marsejskoga putnika Piteje (Pytheas), koji je oko 300 pr. Kr. nazvao današnju Veliku Britaniju i Irsku zajedničkim imenom *Πρετανικαὶ νῆσοι*, a njihove stanovnike *Πρεττανοί*. Neki izvode to ime iz imena keltskog plemena Cruithnig — Gretani — Pretanii, a drugi od jezgre phret (lat. fretum »tjesnac«), tako da bi Britanci značili narode tjesnaca. Irci su nazivali susjedni otok, točnije Škotsku, Alba (Alban, Alpe), iz čega je bez sumnje nastalo Albion, kako Kartazanin Himilko u 5. st. pr. Kr. zove B-u.

B. je bila nastavana još u staro kameno doba. U mlade kameno doba žive njezini stanovnici u pećinama, ali grane i kolibe, načinjene od granja, šiblja i gline. Mrtvace pokopaju u humke, od kojih se ističu megalitni grobovi, t. zv. long-barrow. To je najstariji oblik megalitnih grobova u B. Dolmeni, koji su se sačuvali, pokazuju njihov osnovni oblik i veličinu. Upravo su goleme konstrukcije Aveburya i Stonehengea. Osim toga postoje u B. mnogi kameni krugovi i menhiri u vezi s posmrtnim kultom. Neolitska keramika B. ostala je vrlo primitivna. Pravljenje kremenog oruđa lijepo se razvilo. U posljednjem tisućljeću neolita javlja se bakar, koji dolazi sa Sredozemnog mora (encolit). Brončano je doba u B. lijepo razvijeno. Još uvijek postoje megalitske

gradnje, ali su u znatnom nazadovanju. Keramika je i dalje gruba i ne razlikuje se mnogo od keramike iz mlađega kamenog doba. Počinje spaljivanje mrtvaca. Ostaci željeznog doba potpuno su slični ostacima iz sjeverozapadne Španjolske i zapadne Francuske, u B. prodiru sve više latenska kultura iz Galije. U posmrtnom obredu postoji tada i pokapanje i spaljivanje mrtvaca.

Mišljenje, da su britanski neolitičari Ligurani, nije dokazano. Po onome, što se dosad dade razabrati, najstariji narod, koji se može ustanoviti na otoku, bili su Cruithnig, koji su Pikti, i sačinjavali su većinu stanovnika Kaledonije. Jesu li oni bili na njemu još u neolitu ili su donijeli sa sobom brončanu kulturu? Goideli (Škoti), navodni predci Gaela u Škotskoj, na Manu i u Irskoj, bliski su srodnici Piktima. Možda su i jedni i drugi pretpovijesno stanovništvo B., a možda su oba naroda Kelti, koji su došli u B. iz neolitičara i poslije brončanog doba. Pitanje još nije riješeno. Svakako je drugo stanovništvo B. keltsko. Ti su se Kelti postepeno doseljivali s kopna u B. u 2. i 1. tisućljeću pr. Kr.

U 2. st. pr. Kr. naseljuju se u Britaniju Belgi. Najprije su došli u Kent (Cantium) i na otok Wight (Vectis), a onda su se pomalo raširili po cijeloj dolini Temze. Cezar razlikuje Britance u unutrašnjosti i one, koji su došli iz Belgije. Prvi su sebe smatrali starosjediocima i većinom stanovništva, a bili su prema Cezarovu pripovijedanju u vrlo primitivnom stanju: nijesu sijali žitarica, odijevali su se kožama i hranili mesom i mlijekom. Oni, koji su stanovili u Kentu, bili su na višem stupnju kulture.

B. je bila poznata narodima Sredozemnog mora još krajem 2. tisućljeća pr. Kr. Feničani su dolazili na njezine obale i kupovali kositer, koji spominju Homerove pjesme. Herodot govori o Kasiteridima, kositernim otocima. Iz teksta se vidi, da su otoci bili dobro poznati u Grčkoj po kositeru. U 5. st. bio je kartaški zapovjednik brodovlja Himilko na istraživačkom putovanju po B. i Irskoj. Iscrpno je opisao svoje putovanje po B. već spomenuti marsejski putnik Piteja. Naročito je postojao živ trgovački promet između B. i susjednih Gala na evropskom kopnu, u prvom redu zbog vjerske veze Britanaca i Gala, koji su vjerovali, da je druidska nauka došla iz B.

U 1. st. pr. Kr. postojalo je nekoliko država, koje su osnovali doseljeni Belgi. Iriticala se država Trinobanta. Cezar još spominje državu kralja Kasivelauna, pa kraljeve Cingetoriga, Karvilija, Taksimagula i Segovaksa, koji su imali svoje zemlje u Kentu. Cezar spominje još ove britanske narode: Cenimagne, Segoncijake, Ankilite, Bibroke i Kase. Mnogo više doznajemo o britanskim plemenima od Ptolemeja (2. st. posl. Kr.), koji ih spominje 37. Sjeverna plemena nazivahu Rimljani Piktima, a od njih su najistaknutiji bili Kaledonci, po kojima se i čitav kraj prozvalo Kaledonija.

B. je ušla u područje rimskih interesa tek onda, kad je Cezar osvojio Galiju. Stara veza između galskih plemena i njihovih sunarodnjaka s omu stranu kanala La Manche mogla je vrlo škoditi rimskim interesima, kad ne bi i B. došla pod rimski utjecaj. Britanci su pomagali Gale u borbi protiv Rimljana. Zbog svega toga kreće Cezar g. 55 pr. Kr. na B. Kako je već prije bio stupio u vezu s nekim britanskim poglavcima, pokuša krajem kolovoza sa dvije legije iskrcati se na otok, ali naiđe na odlučan otpor, koji djelomično svlada; Britanci mu dadoše taoce, a on se prije ekvinkcija vrati. Iduće godine poduze Cezar daleko bolje spreman novu navalu na B. Dne 6. VII. 54 ukrcu se u luci Portus Itius (Boulogne?) i sa 600 prevoznih i mnogo trgovačkih lađa, koje je pratilo 28 ratnih lađa, sa 5 legija i 2000 konjanika iskrcu se na mjestu, gdje je danas Sandown Castle, na sjeveru Dealu. Videći pred sobom preko 800 lađa pustiše Britanci Cezara, da se bez ikakva otpora iskrcu, ali kad se Cezar uputio u unutrašnjost, Britanci ga napadoše. Slijedile su borbe pod zapovjedništvom kralja Kasivelauna, koga Britanci izabraše za vrhovnog vođu. Cezar je ipak postigao neke uspjehe i prešao Temzu. Trinobanti zamoliše zaštitu Rima. Za njima se predadoše Cenimagni i još neka druga plemena. Poslije nekoliko poraza svojih četa pokori se i Kasivelaun. Onda Cezar odredi Britancima danak, uzme taoce i vrati se u Galiju sa cijelom svojom vojskom. Uspjeh Cezarov bijaše u tome, što je Trinobantima nametnuo vladara svoga povjerenja, što je pokazao Britancima snagu rimskog oružja i što je, uzevši taoce,

držao na uzdi pojedine kraljeve i poglavare. Inače su Britanci ostali samostalni, a nametnuti im danak nisu dugo plaćali. Jedino su Trinobanti ostali vjerni.

Tako je bilo gotovo 100 godina, sve do 43 pos. Kr. Tada je Klaudije, videći, kako u B. raste nerasploženje prema Rimu, koje su stvarali druidi, a bojeći se, da ono ne prijede i u Galiju, poslao g. 43 pos. Kr. u B. Aula Plaucija sa 50.000 vojnika. U krvavim borbama slomi Plaucije britanski otpor. Neko vrijeme bio je s vojskom i Klaudije, koji se krajem 43 pobjedonosno vrati u Rim, gdje proslavi trijumf i dobije naslov Britannicus. B. bi obrazovana kao rimska pokrajina, a prvim namjesnikom posta Plaucije. Spočetka je to bio samo jugoistočni dio otoka sa središtem u zemlji Trinobanta, ali se kasnije ta pokrajina protegla sve do zaliva Washa i obuhvatila gotovo cijeli južni dio B. bez stalno određenih granica.

Rim se učvrstio u B., ali ona nije bila pokorena. Trebalo je pokoriti sjever i zapad. Poglavlje, koje su priznale rimsko vrhovništvo, nije slijedio narod, koji je stajao pod utjecajem druidskih svećenika. Kad su Rimljani napali i središte druida, otok Monu (Anglesey), dođe 59 pos. Kr. do velikog ustanka pod vodstvom jedne žene, kraljice Icenaca, Budike. Ustanak zahvati velike razmjere; 70.000 Rimljana i njihovih saveznika izgine. Poslije mnogo gubitaka jedva uspije rimska vojska ugušiti ustanak (71), našto se Budika otrova. Tacit pripovijeda, da je nakon toga posjećeno 80.000 Britanaca.

Za Vespazijana nastaviše Rimljani s podvrgavanjem zapadnog dijela otoka. Osobito se tu istaknuo Gnej Julije Agrikola, koji osvoji i otok Monu (78), gdje bijaše središte narodnog otpora. Poslije mnogo napora slomi Petilije Cerealis i nemirne Brigante u današnjem Yorkshireu. Seksto Julije Frontin podvrgne Silure. Videći, da će teško prodirati prema sjeveru bez pomoći brodovlja, koje bi ga opskrbljivalo, stvori Agrikola brodovlje i prodre sve do zaliva Tava (Firth of Tay), slomi g. 80 otpor plemena između oba mora i između dva zaliva, koji prodiru duboko u unutrašnjost (Firth of Forth i Firth of Clyde), načini šančeve na pogodnim mjestima uz prirodne obrambene linije. Napad gorštaka bi odbijen, ali dalje prodiranje ne prihvatise u Rimu.

Odsad dalje išlo se za tim, da se dostignuta linija učvrsti i osigura od napadaja sjevernih plemena. U tu su se svrhu gradile utvrđene kule, a Hadrijan uredi i izgradi cijelu utvrđenu liniju, koja nosi njegovo ime (vallum Hadrijani). To je vojnička utvrđena cesta, koja je išla od mora do mora, obranjena sa sjeverne strane jakim i visokim zidom, pred kojim je bio dubok i širok jarak, a s južne dvama usporednim nasipima, između kojih je bio jarak. Unutar ovog bile su kule i utvrđeni tabori. Ta je utvrđena linija išla od Solway Firtha (na zapadu) do ušća Tyne (na istoku). Kasnije je Antonin Pio započeo, a Sever dovršio drugu, sjeverniju utvrđenu liniju od Firth of Forth do Firth of Clyde, koja je mnogo slabija i za polovinu kraća. Preko ove granice nije rimska vlast nikada prešla.

Napadaji sjevernih plemena na ovaj utvrđeni pojas, prije odbijani, uspjeli su za Komoda, ali su onda odbijeni, pa je Komod dobio naslov Britannicus. G. 195 proglase tri britanske legije carem svoga legata Decija Klodija Albina, koji prijede u Galiju i uđe u borbu sa Septimijem Severom, koji ga porazi kod Lyona (19. II. 197). Kad su Kaledonci za Severa provalili, on ih potuče i prisili na odstup velikog dijela zemljišta, ali poslije njegove smrti u Eburo (York) dne 4. II. 211 povukoše se rimske posade iz kaledonskih krajeva. Sever uze 210 naslov Britannicus Maximus, a njegovi sinovi Britannicus. Septimije Sever razdjeli B. u dva dijela: B. Superior i B. Inferior. Granična linija između ove dvije pokrajine išla je od istoka na zapad. Krajem 3. st. uzurpator Karauzije učini B. nezavisnom (286—293). Njega umori njegov časnik Alekt, koji se također proglasi carem. U borbi s Konstancijem Klorom poginu Alekt u pomorskoj bitki kod otoka Vectisa (Wight).

Dioklecijan razdjeli B. u četiri pokrajine: B. Prima, B. Secunda, Maxima Caesariensis i Flavia Caesariensis. Kasnije bi stvorena i peta, Valentia, najsjevernija, do Antoninova nasipa. U sredini 4. st. napadaju rimsku B. Pikti iz Škotske i Škoti iz Irske, zatim franački i saski gusari. Valentinijan posla u B. Teodozija, oca budućeg cara istoga imena, koji je oslobodi od napadača i utvrdi (369). Kad se 383 jedan Teodozijeve časnik, Maksim, proglasi za cara i pođe u Galiju, da se bori protiv Gracijana, odmah počese

novi napadaji Pikta i Škota, a onda i Sasa. Provala Germana u Galiju 406 zaprijeti i B-i. Da se zaštite, postaviše britanske čete same sebi zapovjednike i vladare. Prvoga, Marka, doskora ubiše, isto tako i njegova nasljednika Gracijana. Treći je bio Konstantin. Ovaj prijede u Galiju i doskora je svu pokori. I Hispanija mu se pokori. Čak ga i car Honorije prizna za suvladara (409), ali ga kasnije, uza sve jamstvo, pogubi (411). B. je i dalje prepuštena sama sebi. Kada je u takvim prilikama oko 450 britanski knez Vortigern ustupio Jütima otok Thanet uz uvjet, da ga pomažu svojim četama u borbi protiv Pikta, počela je invazija germanskih naroda u B. Iza Jüta došli su Angli, a za njima Sasi.

LIT.: Caesar, *De bello gallico*; Tacit, *De vita et moribus Julii Agricola*; H. Hubert, *Les Celtes et l'expansion celtique jusqu'à l'époque de la Tène*, Pariz 1932; Isti, *Les Celtes depuis l'époque de la Tène et la civilisation celtique*, Pariz 1932; J. Carcopino, *Histoire romaine*, II., *La république romaine de 133 à 44 avant J. C.*, Pariz 1936; L. Homo, *Histoire romaine*, III., *Le Haut-Empire*, Pariz 1933; M. Besnier, *Histoire romaine*, IV., Pariz 1937.

BRITANIJA-METAL, stariji naziv za legure kositera i antimona s 91—94% Sn i 9—6% Sb, dok se danas tim skupnim imenom nazivaju i legure, koje sadržavaju i manje kositra i više antimona, a uz to i bakra do 3%, te često još i nešto cinka, olova ili bizmuta; te legure imaju često posebna imena, tako na pr. Ashberry-metal, minofor, pewter, kaiserzinn i dr. Preraduju se valjanjem i tlačenjem, napose na stolni pribor, ukrase i sl. I neke težajne kovine po svome sastavu spadaju pod definiciju b. m. R. P.

BRITANIK (Tiberius Claudius Germanicus Britannicus Caesar), * 12. II. 42 pos. Kr., † početkom 55, sin cara Klaudija i Mesaline. Ime B. dobio je od senata g. 43 radi carevih pobjeda u Britaniji. Kada je Klaudije dao Mesalinu zbog njezina razvratnog života smaknuti, oženio se svojom nećakinjom Agripinom, koja mu je u brak donijela Nerona, svoga sina iz prvoga braka. Slaboumni stari car posinio je Nerona g. 50. Između B-a i Nerona brzo je nastala zavist i mržnja. Agripina je razglasila, da je B. slabouman, i nije dopuštala njegovim prijateljima, da se s njim druže. Car je dobro osjetio nepravdu nanесenu njegovu sinu i odlučio je rastaviti se od žene. No Agripina ga je pretekla i otrovala. Umjesto da B. postane carem, zavladao je Neron, koji se doskora zavadio sa svojom materom. Agripina je već snovala, da dade proglasiti B-a carem, ali ga je Neron dao na prijevazu otrovati i još iste noći spaliti na lomači. B. je bio zadnji čisti Klaudijevac.

LIT.: Tacit, *Ann.*, XIII.; Svetonije, *Claudius, Nero, Titus*. Z. D.

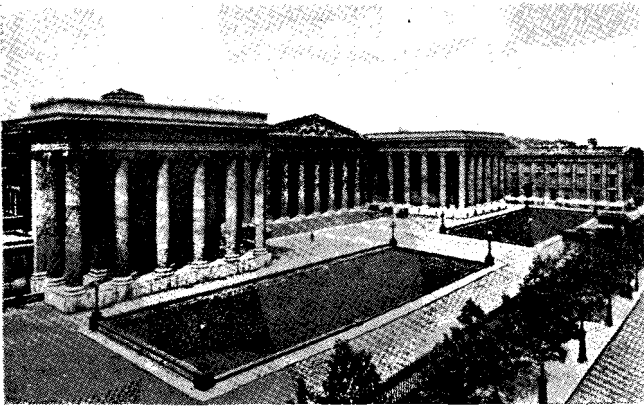
BRITANSKA ZAJEDNICA NARODA → Velika Britanija.

BRITANSKI MUZEJ u Londonu osnovan je zaključkom parlamenta 1753. Povod je dao Sir John Soane, koji je ostavio velike zbirke i bogatu knjižnicu. Za javnost je bio muzej otvoren 1759. U početku obuhvatao je umjetničke i prirodopisne zbirke, ali se brzo počeo povećavati nabavljanjem i prikupljanjem velikih gotovih zbirki. Prostor muzeja ostao je premalen i nakon izgradnje velike njegove zgrade po nacrtu arhitekta Sira Roberta Smirkea (sa 44 jonska stupa). G. 1873 započeta je gradnja novog muzeja za prirodopisne zbirke, koje su se 1880—82 odijelile u zasebni muzej.

Knjižnica B. m-a dobila je temelj bogatom knjižnicom Sira Johna Soanea. Njoj su s vremenom bile pripojene i druge veće knjižnice, tako da ona danas ima oko tri milijuna svezaka, a po svom bogatstvu i opsežnosti predstavlja najbogatiju knjižnicu svijeta. Tu su zastupane sve struke i svi jezici. Napose su cjelovito zastupana djela Amerike, Australije i engleskih kolonija.

Zbirka rukopisa, osobito sredovječnih i orijentalnih, pa inkunabula, papirosa i dokumenata predstavlja najbogatiji dio knjižnice. Tu je i Codex Alexandrinus.

Antikna zbirka dijeli se na tri dijela. Egipatske starine sastoje se od zbirke, koju je francuska vojska ostavila nakon kapitulacije Aleksandrije 1801. Ta je zbirka popunjena naročito vrijednim nalazima kod sistematskih iskapanja u Egiptu. Ovdje je velika zbirka mumija (među njima i mumija kralja Mikerinosa, graditelja jedne piramide), zatim zbirka važnih spomenika. Asirsku zbirku sačinjavaju predmeti pronađeni uglavnom prigodom sistematskih iskapanja u Nimrudu i Kujundžiku. U klasičnoj zbirci nalaze se u prvom redu plastike s Partenona u Ateni, koje je prenio lord Elgin, a predstavljaju najvrednije grčke izvornike, koji su nam sačuvani (za B. m. kupljene su 1816). Tu su nadalje plastike s Apolonova hrama u Figaliji, sa spomenika Harpija u Ksantu, mauzoleja u

BRITANSKI MUZEJ U LONDONU

Halikarnasu; ciparska zbirka; zbirka rimskih portreta; zbirka iz palače Farnese u Rimu; geme; predmeti od zlata, pa osobito bogata i lijepa zbirka antiknih vaza.

Zbirka za britanske i sredovječne starine te etnografiju ima pretpovijesnu zbirku s predmetima iz starijeg i novijeg kamenog doba, zatim iz brončanog doba iz svih zemalja britanskoga carstva i zbirku s predmetima iz ranog željeznog doba. Tu se nalazi i zbirka predmeta od slonove kosti i emajla, zatim zbirka stakla iz svih vremena i zemalja, zbirka talijanske majolike i porculana. Etnografska je zbirka povećana naročito u posljednje vrijeme. Tu je vrijedna zbirka još neuljudenih krajeva, naročito engleskih kolonija, zatim američka zbirka i zbirka pojedinih naroda britanskoga carstva.

Zbirka starog novca, medalja i plaketa najljepša je u Evropi.

Zbirka bakroreza, drvoreza i crteža ima najvrednija djela starih majstora. A. B-r.

U Britanskom muzeju imade priličan broj dokumenata, koji su važni za hrvatsku povijest. Tu su pronađeni neki izvori, koji proširuju poznavanje hrvatskih knezova Trpimira i Domagoja. Od Krste Frankopana nalazi se tamo Poslanica papi Hadrijanu VI., od Ljubavca dokumenti o sredovječnoj hrvatskoj povijesti, od Kvaternika neki njegovi politički spisi. Imade i priloga za hrvatsku književnu povijest, na pr. nekoliko čakavskih lekcionara i nabožnih knjiga, zatim neka djela Palmotića, Đorđića, Gledevića i t. d. Među autografima imadu veliku vrijednost pisma Rudera Boškovića, Benedikta Staya i Strossmayera. U.

BRITISH ASSOCIATION FOR THE ADVANCEMENT OF SCIENCE, Britansko društvo za napredak znanosti, osnovano je 1831, poglavito zauzimanjem fizičara Brewstera, a prema njemačkom primjeru. Društvo se sastaje svake godine na skupno zasjedanje od nekoliko dana, svaki put na drugom mjestu Velike Britanije ili Britanskog imperija. Broj učenika redovno je velik; tako ih je 1939 bilo u Dundeeu 3186. Rad je društva organiziran u odsjecima: a) matematičke i fizikalne znanosti, b) kemija, c) geologija, d) zoologija, e) geografija, f) ekonomija, g) tehnika, h) antropologija, i) fiziologija, j) psihologija, k) botanika, l) pedagogija, m) agrikultura, a k tomu se pridružio 1938 još odio za socijalne i međunarodne sveze znanosti. Mnogo se rada vrši u trajnim odborima, te je na pr. na daleko poznat rad odbora osnovanog 1861 za električke jedinice (B. A.-jedinice!). Društveni izvještaji izneseni su do 1938 u neprekidnom nizu godišnjaka (Report), a od 1939 u četvrtgodišnjaku The Advancement of Science. → Gesellschaft deutscher Naturforscher und Ärzte.

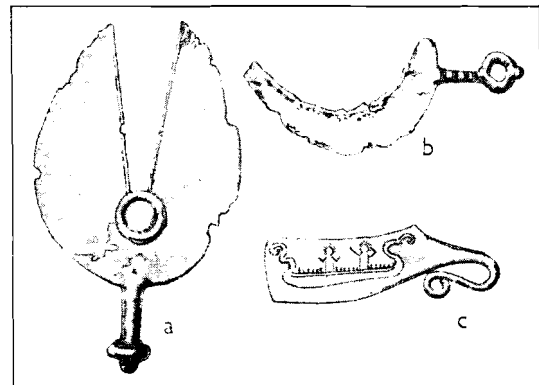
LIT.: O. J. R. Howarth, *The British Association . . . A Retrospect 1831—1931*, London 1931. St. H.

BRITTING, Georg, * Regensburg 17. II. 1892, njemački liričar i pripovjedač. Borio se četiri godine na fronti u svjetskom ratu kao dak dobrovoljac. Pjesnikovo djetinjstvo u užoj mu domovini Bavorskoj dočarava lirika *Die kleine Welt am Strom* (1933). Glavno mu lirsko djelo *Der irdische Tag* (1935) odaje liričara velikoga formata. Majstorske su mu romantičke novele: *Das treue Eheweib* (1933), koje sadržavaju istinske karaktere te napete, tragične i komične situacije. Neobično je snažna dikcija u zbirci novela *Der bekränzte Weiher* i u jedinom romanu, što ga je napisao: *Lebenslauf eines dicken Mannes, der Hamlet hiess* (1932). G. S.

BRITTON, Nathaniel, lord, * New Dorp 15. I. 1859, † New York 25. VI. 1934, botaničar, osnivač i upravitelj botaničkog vrta u New Yorku. Napisao je nekoliko flora, na pr. Bermuda, Bahamskog otočja i Portorica. Najvažnije je djelo napisao u zajednici s A. Brownom *Illustrated Flora of the Northern United States and Canada*, 1896—1898. I. P.

BRITVA je nož za brijanje, kojemu je glavni dio sječivo, koje je spojeno s koricama (načinjenim od drveta, kosti, celuloida) tako, da se preklapajući može u njih uložiti. U drugoj polovini 19. st. izmišljaju se kojekakve naprave, koje se dodavaju britvi, da se spriječe ozljede, ali se te naprave nisu održale. Uz britvu se od 20. st. sve više upotrebljava nožić za brijanje, t. zv. *Gillette* (nazvan tako po pronalazaču). Tanki, pačtetvorasti komad čelika (nožić), s naoštrenim duljim stranicama i probušen s tri rupe, umeće se u posebnu spravu, koja se sastoji od drška te dviju pločica, među koje se umeće nožić. Donja pločica ima zupce ispred nožića, tako da kod brijanja izravnavaju kožu. Jedan od najnovijih izuma je električna sprava za brijanje. Sastoji se od električnog stroja i dviju zupčastih pločica, koje su uložene jedna u drugu. Među zupcima je sječivo.

B. se oštri prevlačenjem preko posebno priređenog remena, a nožići za brijanje posebnim spravama, ali se obično, kada otupe, odbacuju. Prije brijanja natare se koža pjenošom sapuna ili posebnom brijačkom kremom, da omekša kožu i brada i da oštrica britve ne zarezje u

BRONČANE BRITVE

a) iz Slavonije, b) iz Tešnja, c) iz Skandinavije

meso. Električnom spravom za brijanje može se brijati i bez sapuna, odnosno kreme. Nožići za brijanje u upotrebi su kod privatnika, dok brijači još uvijek briju britvom, a rijetko električnom spravom. A-r. P-c.

Najstariji instrumentat za brijanje bio je tanki ljušturasti iver kremenja odlupljen od nukleja vještijim udarcem. Još pogodniji materijal za tu svrhu bio je opsidijan, jer je tvrdi, a cijepa se u tanje i oštrije ljušturi. Radi toga svojstvo postao je potkraj neolitske dobe opsidijan važnom izvoznom robom, koja se iz egejskoga područja i iz Karpata (Tokaj) razvozila na sve strane tadašnjega svijeta. Opsidijan je služio za brijanje u Mexicu i Peruu još u prošlom vijeku. U doba bronce iskorišćuje se novi metal i za izradbu britava raznolika oblika. Na našem području ima britva u brončano doba oblik polumjeseca s oštricom na konveksnoj strani, a na jednom kraju s peteljkom, koja svršava u mali kolutić, kroz koji se provlačila uzica. Takve (sl. b) su britve nađene u brončanodobnoj grobnici kod Tešnja u Bosni, a u sojenicama u Donjoj Dolini iskopan je i kalup, iz kojega su lijevali ovakve britve. Drugi tip imamo iz Otoka kod Privlake, koji ima oblik lipova lista s isječkom kod vrha do preko sredine, a za brijanje su služile obje zaobljene strane (sl. a). Osobito su pomno izrađene u brončano doba britve u skandinavskom području. Ondje ima nož približno današnji oblik. List noža često ima fini gravirani crtež: običan je tu motiv lađe s krošnjom drveta mjesto jedra ili s ljudskim likom s trakastim vijencem oko glave, t. zv. hiperborejskim Apolonom (sl. c). Da je b. već u brončano doba bila glavni kirurški instrumentat, dokazala je grobnica jednog »vrača« iz brončanog doba, otkopana kod Hvigarda nedaleko Kjöbenhavna u Danskoj, gdje je nađen sav instrumentarij prethistorijskog vrača. C. T.

BRITVIČEVINA je bio posjed plemićke porodice Britvića, po kojoj je i prozvana, a nalazila se na području

današnjega sela Jazavice, nešto istočnije od Novske. To je zemljište u razdoblju prije Turaka pripadalo Svetačju, staroj župi, koja je zauzimala kraj, omeđen rijekom Savom s juga, potokom Lisnicom (Slobostinom) s istoka i Subockom sa zapada i sjevera. Glasovita plemićka porodica Tiboldovića, koja je darovnicama dobila veći dio Svetačja, te se je i zvala u hrvatskom jeziku Svetački, a u madžarskom Szencsei, držala je u jednoj svojoj grani i dio Britvičevine. Na njemu je ona podigla tvrđavu, koja je zajedno s utvrdama u susjednoj Novskoj, Subockoj i Bijeloj Stijeni trebala braniti taj posjed Svetačkih. Britvičeva tvrđava bila je drvena, kao i neke druge u tom kraju, te za turskog prodiranja nije mogla mnogo koristiti. Ratna hrvatska organizacija toga vremena još je s njome računala do 1539, ali kada su Turci poslije zauzeća Požege, Cernika i Gradiške prodirali i dalje na zapad u Pakru i u Svetačje, njezin posjednik Krsto Svetački, bojeći se, da se Turci u njoj ne ugniježde, bio je odlučio spaliti je i uništiti. Međutim taj je isti Krsto Svetački, ne mogavši ni od koga dobiti pomoći u obrani od Turaka, prešao 1540 na tursku stranu, primio islam i stekao velik dio Svetačja od sultana u svoj posjed. Tada je i B. ostala imanje toga Svetačkoga, ali je već do toga vremena u ratnoj nevolji izgubila veći dio svoga naselja, koje je ili odvedeno u roblje ili se iselilo u sigurnije krajeve. Koliko je staroga naselja do 1540 bilo u njoj još ostalo, svakako je prešlo na islam, kao što je to načinio i Krsto Svetački s cijelom svojom porodicom. Ime Britvičevina sačuvalo se za to zemljište i dalje kroz tursko vrijeme, a ono je upotrebljavano uz novo ime Jazavicu još sredinom 18. st. U posjedu Britvičevini bilo je više sela, a u Dragalinu, jednome od njih, postojale su crkva i župa sv. Tome, koje su zapisane u svetačkom arhiđakonatu već u popisu od 1334. Crkva je stajala u ruševinama još u početku 18. st.

LIT.: V. Klaić, *Plemići Svetački ili Nobiles de Zempch*, Rad 199, Zagreb 1912; F. Šišić, *Hrvatski saborski spisi*, II., Zagreb 1915; J. Buturac, *Župe arhiđakonata Since*, Croatia sacra, II., Zagreb 1931; E. Laszowski, *Mon. Habsburgica*, Zagreb II., 1916, III., 1917. S. P.-č.

BRIXEN → Bressanone.

BRIXI, Ferdinand, * Osijek 17. IX. 1855, † Sarajevo 6. V. 1925, isusovac. Kao svećenik đakovačke biskupije stupio je u red isusovaca 29. IX. 1879. Mnogo je godina bio gimnazijski profesor u Travniku, a u Sarajevu profesor teologije. Bio je prvi starješina nadbiskupskog bogoslovskeg sjemeništa, što ga je u Sarajevu podigao nadbiskup Stadler, i bogoslovije, koja se 1893 iz Travnika onamo preselila, a i prvi starješina isusovačke rezidencije u Zagrebu 1902. Tu se bavio dušobrižništvom sve do 1918. Dvije godine (1916—18) bio je pokrajinski starješina hrvatskih i slovenskih isusovaca. Bio je vrstan kanonist. J. P.

BRIZEIDA, kćerka Brizeja iz grada Lirnesa u Miziji, robinja ljubimica Ahilova. Kad je Agamemnon morao pustiti svoju robinjicu Hrizeidu, oduzeo je Ahilu Brizeidu. Zato Ahil više nije išao u boj, sve dok nije pao njegov pobratim i najbolji prijatelj Patroklo. Tada se prestao ljutiti i dobio je natrag Brizeidu. Ona je oplakivala mrtvog Patrokla, a isto tako je oplakala i Ahila poslije njegove smrti. Ahilov sin Neoptolem našao ju je kao vjernu čuvaricu u šatoru. Z. D.

BRIZEUX, Julien Auguste Pélage, * Lorient 12. IX. 1803, † Montpellier 3. V. 1858, francuski pjesnik. Svršio škole u Vannesu i Arrasu i postao pisar kod odvjetnika, zatim učio pravo u Parizu, putovao u Italiju i napokon se nastanio u Montpellieru. Umro je od tuberkuloze.

B. se čitav posvetio svojoj pokrajini Bretagni. Od 1831 stupa pred javnost. Ljubav iz prve mladosti nadahnula ga za prekrasnu pjesmu *Marie*. Izdao je još: *Kanaouennou*, 1837; *Paotred Plomeur*, 1839; *Les Ternaies*, 1841; *Télen Arvor*, 1844; *Furnez Breiz*, 1844; *Les Bretons*, 1845; *Primel et Nola*, 1852; *Histoires poétiques*, 1855; *L'Élégie de la Bretagne*, 1857.

Keltsku pjesmu, koja je dotad živjela u narodu, B. je učinio pristupačnom inteligentima i pokrenuo njezin preporod. Neke su njegove pjesme u dijalektu postale popularne. B. nije samo bretonski pjevač najdubljih čovječanskih osjećaja, on je obogatio francusku književnost novim načinom izražaja, osobito u intimnoj obiteljskoj poeziji, koja se osniva na ljubavi prema zemlji i ognjištu.

Njegova cjelokupna djela izdana su 1860 i 1874. Posljednje izdanje bez datuma u 4 sveska pripada zbirci Lemerre.

LIT.: C. Lecigne, *B., sa vie et ses oeuvres*, Pariz 1898. P. Cl.

BRIZINSKI SPOMENICI. U rukopisnom zborniku državne knjižnice u Münchenu (cod. lat. 6426) sačuvana su među latinskim tekstovima i tri slovenska teksta, koje zovemo Brižinski spomenici, jer su ih čuvali do 1803 u gradu Freisingu u Bavarskoj kao vlasništvo tamošnje biskupije. Oni sadržavaju tri sastavka, što su ih napisala dva različna misionara, najvjerojatnije na koncu 10. st., a u bitnosti su prijepisi prvopisa iz doba pokrštavanja Slovenaca u 9. st. Sadržaj je liturgičnohomilijaran. U prvom spomeniku imamo obrazac o općenitoj ispovijedi i poziv svećenstva, da kršćanska općina za njim moli kratku molitvu, u drugom je kratka propovijed o grijehu i pokori, u trećem je daljni oblik općenite ispovijedi. Jezik brižinskih spomenika pokazuje izrazite početne slovenske poteze, s kojima se slovenština počela pretvarati u samostalni slavenski jezični oblik (Ramovš). Među ostalim obilježuje ga velika snaga za stvaranje riječi, koja se otkriva u bogatom jezičnom blagu i u sposobnosti prevođenja latinskih i starovisokonjemačkih apstraktnih izraza. Pismo je starovisokonjemačka minuskula, kakva se upotrebljavala oko g. 1000 u Srednjoj i Zapadnoj Evropi. Vjerojatno je, da je pisac bio njemački misionar, koji se spremao među Slovence, pa je pred odlazak prepisao najpotrebnije vjerske obrasce. Literarna veza između brižinskih i starocrkvenoslavenskih nabožnih tekstova Metodovih učenika u Koceljevoj kneževini ne da se u slovenskoj Panoniji dokazati.

LIT.: F. Ramovš i M. Kos, *Brižinski spomeniki*, 1938. Faksimilirano izdanje s uvodom, paleografskim i fonetičnim prijepisom te prijevodom; tu je navedena i najvažnija bibliografija. A. S.-k.

BRJANSK, stari grad na rijeci Desni u srednjoj Rusiji (67.000 stanovnika). Važno željezničko raskršće: Moskva—Brjansk—Kijev, Moskva—Brjansk—Gomel, Riga—Smolensk—Brjansk—Harkov i dr. B. je i veliko industrijsko-trgovačko središte, ima vojni arsenal, talionice željeza, radionice brodova, industriju drva i t. d. U okolini B. vođene su u prvoj polovini listopada 1941 velike bitke. Tu su njemačke čete feldmaršala von Bocka pobijedile sovjetsku vojsku maršala Timošenka, koja je branila pristup Moskvi.

BRJULLOV, 1. Aleksandr Pavlovič, * Petrograd 29. XI. 1798, † Petrograd 9. I. 1877, ruski arhitekt i slikar. Obitelj Brjullova potječe iz Francuske (Brulelau, Brullo), pa je živio neko vrijeme u Njemačkoj došla 1773 u Rusiju.

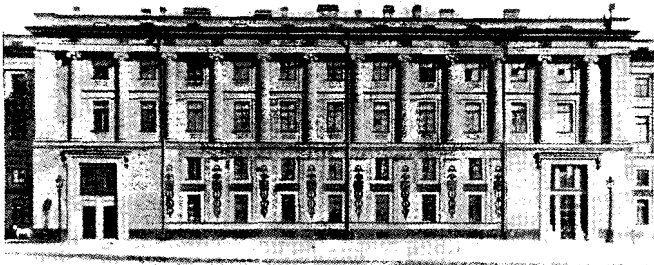

ALEKSANDR PAVLOVIČ BRJULLOV.
Portret

B. je učio u Petrogradu, a boravio dulje vremena u inozemstvu, naročito u Rimu. U Pompejima se bavio pitanjem restauracije Terma. Svoje studije o tom izdao je u Parizu 1826. Vrativši se 1829 u Petrograd postaje carski arhitekt i gradi Mihajlovski teatar (pročelje po nacrtima Rossijevim), gotičku crkvu u Pargalovu i dvorac grofice Samojlove u Slavjanci. Luteransku crkvu sv. Petra i Pavla na Nevskom prospektu i Pulkovsku zvjezdarnicu gradi u romaničkom stilu kao protest protiv klasicizma. Dojmovi, što ih je primio u Pompejima i Italiji, ogledaju se 1840 u njegovu *Ekzercirhauzu* (kasnije Gardijskom stozheru), kojim je utvrdio t. zv. »brjullovski« stila. Pregradio je Zimsku i Mramornu palaču u Petrogradu. Njegove se odlike objavljuju u djelima, u kojima je ostao vjeran svomu pompejansko-ranorenesansnom stilu. B. je bio izvrstan pedagog, pa se još i danas često citira njegovo načelo: »Prije svega tloct, u tloctu koracamo, u prosjeku dišemo i živimok«. Bio je i vješt slikar i grafičar. Izveo je brojne portrete (među njima su najbolji Sir Waltera Scotta i kneza Lopuhina), lijepe vedute iz okolice Petrograda i niz litografija.

LIT.: I. Grubar, *Istorija ruskago iskusstva*, II., *Istorija arhitektury*, Moskva 1910.

2. Karl Pavlovič, * Petrograd 12. XII. 1799, † Marciano kraj Rima, 12. VI. 1852, mlađi brat Aleksandra Pavloviča,

ALEKSANDR PAVLOVIČ BRJULLOV
Zgrada bivšeg Gardijskog stožera u Petrogradu

ruski slikar. Učio je u petrogradskoj akademiji. Živio je ponajviše u Italiji, u Rimu. Posjet Pompeja potakao je njegovu sliku *Propast Pompeja*, koja je, izložena najprije u Rimu, kasnije u Petrogradu izazvala golemo udivljenje. Boraveći 1839/40 u Grčkoj naslikao je niz krajolika. Vrativši se u Petrograd postaje profesor u akademiji i slika niz povijesnih slika (znatnije su: *Opsada Pskova* i *lñes da Castro*). Dobri su nekoliko njegovi portreti. B. je predstavnik ruskog akademizma, ali je važan zbog toga, što je prvi u Rusiji potaknuo zanimanje za profano slikarstvo i što je prvi ruski slikar, koji je u Evropi izišao na glas.

LIT.: E. Dobbert, *K. B.*, Petrograd 1871; W. Neumann u Thieme-Beckerovu *ALBK*, V., Leipzig 1911; L. Réau, *L'art russe de Pierre le Grand à nos jours*, Pariz 1922.

BRJUSOV, Valerij J., * Moskva 1873, † Moskva 1924, ruski pjesnik, osnivač, vođa i teoretičar simbolizma. Reformirao je rusko pjesništvo davši mu nove ciljeve, sadržaj i formu, te je učvrstio kulturu stiha i jezika. Pjesnik grada i duhovni otac novog ruskog pjesništva. Važniji zbor-

KARL PAVLOVIČ BRJULLOV, Jahačica

nici njegovih pjesama: *Chefs d'oeuvre*; *Tertja vigilia*; *Urbi et orbi*; *Zerkalo tjenej*; *Semj cvjetov radugi*; *V takie dni*; *Krugozor*; *Mea*. G. 1913—14 izašla su njegova izvorna i prijevodna djela u 25 sv. Poznata je njegova brošura *Ruski simbolisti*, Moskva 1894. N. F.

BRK u nekih životinja su dulje dlačne ili kožnate izrasli oko usta, koje služe najviše za opip. Dlačni brkovi su obični kod sisavaca, gdje je redovno na njušci nad gornjom usnom izraslo poviše dugačkih i čvrstih dlaka, koje su u vezi s osjetilom za opip. Osobito su dugački i osjetljivi kod sisavaca, što obilaze noću ili se zadržavaju pod zemljom ili u guštarama, kao kod mačaka, kuna, krtica i t. d. I kod nekih ptica, osobito noćnih, izrasli su oko kljuna brci od krutih četinastih pera, kao kod sova i legnjeva, a imaju ih i neke ptice, što se gnijezde u duplju, kao na pr. porodica djetlovki brkašice (*Capitonidae*).

Kožnati su brčići, kadšto i vrlo veliki, obični kod riba, koje traže hranu po dnu, pa su u njima posebni pipni organi, kao kod šaranka (šaran, mrena, tivuška, čikov), somova, trlja, tovara (manić, tovar), kečiga i t. d. N. F. k.

Kod čovjeka se brk sastoji od debelih dlaka, koje izrastu kod odrasloga muškarca iznad gornje usnice, kao sporedna spolna oznaka. B. stoji u vezi s razvitkom spolnih žlijezda. Kod osoba uškopljenih prije spolne dozrelosti kao i kod onih, kod kojih su spolne žlijezde slabo razvijene, brk uopće ne izraste ili izraste vrlo slabo. Kod nekih žena brk se javlja u prelaznim godinama. Oblik brka kod svih naroda bio je oduvijek stvar mode. V. D.

BRKANović, Ivan, * Škaljari kod Kotora 27. XII. 1906, hrvatski glazbenik. Svršio glazbenu akademiju u Zagrebu i nastavio nauke u Parizu. Zanosio se narodnom melodikom otkrivajući u njoj zakone za tvorbu većih konstrukcija. Napisao je znatan broj glazbenih djela: za veliki orkestar *Prvu simfoniju* i *Triptihon*, za mali orkestar *Pričalicu* i *Gudački kvartet*, za pjevačke zborove *Bokeljsko kolo*, *Ličku suitu*, *Konavosko pirovanje*, *Koledu* i t. d. B. Š.

BRKIĆ, Hermína, * Karlovac 13. X. 1877, književnica. Kao učiteljica više djevojačke škole u Zagrebu živo je sudjelovala u radu Udruge hrvatskih učiteljica objavljujući u njezinu organu »Domaće ognjište« pjesme, crtice i članke (1902—1907). Suradivala je i u drugim časopisima. Svršivši visoku školu za trgovinu i promet u Zagrebu bude imenovana ravnateljicom zagrebačke više ženske zanatske škole i poslije ženske stručne učiteljske škole (1931—35). Tada je umirovljena. Napisala je igrokaze: *Ave Salvator* (izveden u Sisku 1905) i *Svim na zemlji mir, veselje* (Sisak 1910), a u zajednici s književnikom modernistom Albertom Weberom aktovku *Ivan od Pomuka* (nagrađenu i izvedenu u zagrebačkom kazalištu 1906) i biblijsku dramu *Abisag Sunamka* (tiskanu kao rukopis na njemačkom jeziku). Zajednički pseudonim s A. Weberom: Beral't Herma. Z. M. ć.

BRKLJA (Schranken; barriers; barrières; Barriere), branik, na mnogo upotrebljavanim putnim prijelazima u razini željezničkih pruga postavljen radi sigurnosti prometa, ako se potreba za to oblasno ustanovi. To su drvene ili željezne priječke, koje se pred dolaskom vlaka smještaju poprijeko na smjer ceste ili se s pomoću posebnog uređaja spuštaju u posebnu vilicu, a katkad su opremljene i mrežom, da se djeca i sitno blago ne provlače ispod njih. Mogu biti konstruirane i zvonovnim uređajem, koji zvonje-

VALERIJ J. BRJUSOV

IVAN BRKANović

njem najavljuje spuštanje brklje. Spušta ih neposredno na putnom prijelazu postavljeni brkljar (ili se postavljaju s pomoću vodova od žice ili električnim putem na veću ili manju udaljenost). Stalno zatvorene otvaraju se samo na zahtjev.

Lj. P.

BRKOVIĆ, fra Arkandeo, * Vareš 11. IV. 1873, † Sarajevo 28. I. 1939, bos. franjevac, gimnazijski profesor, urednik *Serafinskog perivoja* (1900—1906), župnik. Preveo s francuskoga: L. le Monnier, *Povijest sv. Franje As.*, Sarajevo 1904—1905.

St. P.

BRKUT → **Bradaš žutoglavi**.

BRLEKOVIĆ, Bogomir, * Petrinja 1853, † Zagreb 1885, književnik i novinar. Osnovnu školu učio u Petrinji, gimnaziju u Požegi. Živio kao novinar. U mladim godinama štampao pjesme (omladinski almanasi, *Vijenac*), kasnije se istakao kao prevodilac. Prevodio je (za *Vijenac*) Gončarova (*Oblomov*), Gogolja, Bjelinskoga, Turgenjeva, Björnsona, Feuilleta, Consciencea i dr.

A. B.-c.

BRLIĆ, prezime hrvatske porodice, koja dolazi početkom 17. st. zajedno s rodom Reljkovića zbog turskih ratova iz Hercegovine najprije u selo Svinjar (danas Davor) u novogradiškom kotaru, odakle zatim prelazi u Brod, gdje se daje na trgovinu i stječe građanstvo. Trgovачka kuća Brlića dolazi do velikog ugleda i imutka te daje više odličnih kulturnih i političkih radnika hrvatskom narodu.

1. Andrija Antun, * 1757, † 1804, za vrijeme napoleonskih ratova mjesecima prehranjuje brodsku vojnu posadu, koja je ostala bez novaca zbog ratnih prilika.

2. Andrija Torkvat st., * Brod 15. V. 1826, † Brod 21. V. 1868.

ANDRIJA TORKVAT BRLIĆ ST.

Njegov je otac Ignjat Alojzije, a majka Katarina, rođena pl. Benko. Gimnaziju je polazio u Vinkovcima i Zagrebu. Tu je kao pitomac plemićkoga konvikta s još 9 drugova osnovao 7. III. 1842 Čitaonicu Narodnu. Uvodne riječi osnivačke listine glase: »Mi ozdo napisani, domoljubnom vatrom užeženi obvežujemo se, ne iz dopadnosti, ili iz kojeg drugog uzroka, već iz prave domoljubne volje, za ustanovljenje Čitaonice Narodne...« Duša ovog mladog društva bio je B., kojega je društvo izabralo za predsjednika. Iako nije bio u konviktu, ipak je bio i slijedeće godine predsjednik do 8. I. 1843. Sjemenište je polazio u Zagrebu. Zarana stupa s očevim preporukama u dodir s književnicima, te sa 16 godina objelodanjuje u Danici ilirskoj prvu svoju pjesmu *Pozdrav Danici*. Nastavlja kao pitomac Pazmaneuma svećeničke nauke u Beču (od jeseni 1843). U Beču upoznaje Kopitara, Mikloušića, Kurelca, Strossmayera i t. d. Ne mogavši zbog mladosti primiti svećeničkog reda po svršetku bogoslovije 1846 ostaje u Beču u Augustineumu, da se pripravlja za doktorat bogoslovije. Međutim burni događaji 1848 daju njegovu životu drugi smjer. U ožujku 1848 doživljava revoluciju u Beču, koju opisuje u pismu ujaku Benku u Vukovaru. Sudjeluje na slavenskim sastancima, odlazi na Slavenski kongres u Prag, gdje se bori na barikadama; 17. rujna napušta svećenički zavod i pridružuje se slovačkom ustanku pod vodstvom Zacha, Hurbana i t. d. Donekle razočaran vraća se u Beč, pridružuje se Jelačićevoj vojsci kod Kaniže u južnoj Ugarskoj i s njom kreće pred Beč. Kao banov glasnik odlazi koncem listopada u Prag Riegeru i Palackom, vraća se u Beč, ponovno kreće u Prag, pa 7. XI. dovodi k Jelačiću Palackoga u Beč.

U banovu taboru stvara se odluka, da se B. pošalje u svojstvu političkog izaslanika u Pariz, kamo polazi po-

četkom prosinca 1848 preko Dresdena, Hannovera i Bruxellesa. Ova je odluka donesena u austrofilskim krugovima (Kulmer, Jelačić, Ožegović) očito u svrhu suzbijanja mađarske revolucionarne promićebe. Dobrim dijelom pod utjecajem odlučnog, iako pritajenog protivnika Austrije, savjetnika austrijskog poslanstva u Dresdenu, Dubrovčanina grofa Lukše Gučetića-Gozze, kod koga je u Dresdenu ostao šest dana i dobio za Pariz preporučna pisma, postaje u Parizu pristaša široke federalističke koncepcije. Ova traži međunarodne oslone, a postaje protuaustrijska onim časom, kad Austrija traži pomoć Rusije, koja nije samo narodni protivnik Poljaka, nego i socijalno-politički protivnik revolucionarne Francuske.

U političkom pogledu glavni oslonac B-eva djelovanja u Parizu tvori moćna poljska emigrantska skupina pod vodstvom kneza Adama Czartoryskoga, njegova sina Ladislava i grofa Zamoyškoga. Prihativši Czartoryskovu zamisao o federalističkom preuređenju Austrije, u kojoj bi Slaveni, izmirivši se s Mađarima, došli do riječi, B. donosi iz Pariza lično pismo kneza Adama banu Jelačiću, u kome ga sijedi državnik označuje čovjekom, na kome su nade svih Slavena.

B. je uživao potporu i francuskih slavenofila, od profesora i slaviste Cypriena Roberta i mladog diplomate i pisca Hypolita Despreza (koji je kao i Robert poznao Hrvatsku) do poznavaoa Rusije, bivšeg poklisara baruna Charlesa Bourgoinga i poznavaoa Rumunjske, diplomate i pisca Adolpha Bilcocqa. B. se kretao i u krugovima srpskih, rumunjskih i čeških izaslanika ili iseljenika, pa je uspio objelodaniti u francuskim listovima (*Journal des Débats*, *Tribune des Peuples*) informativne članke o Jelačićevoj vojni i političkim težnjama Hrvata, iako je u početku slabo znao francuski.

Osim ovih publicističkih rezultata B. je unatoč svojoj mladosti uspio doći u vezu s odgovornim upravljačima francuske politike. Tako je dva puta (10. i 12. III.) bio primljen od predsjednika republike, kasnijeg cara Louisa Napoléona, koji se zanimao za snagu Jelačićeve vojske i izrazio mišljenje o potrebi opstanka Austrije, ali preuređene federativno. Primili su ga nadalje princ Jérôme Bonaparte i ministar vanjskih poslova Drouyn de Lhuys, pariski nadbiskup, papinski nuncij, turski poslanik Kallimachi, firentinski predstavnik Frappoli i t. d. O svojim razgovorima s njima izvješćivao je Jelačića, a o općim pitanjima hrvatsku javnost preko Novina Dalmatinsko-Hrvatsko-Slavonskih, kojima je slao brojne dopise iz Pariza s potpisom »Kazimir B.«. Po povratku B. je uzalud kušao predobiti Jelačića za namjerc Czartoryskoga. Kako je austrijska pobjeda uz rusku pomoć postajala sve sigurnija, promijenilo se svi uvjeti, na kojima je zamisao pretvaranja Austrije u saveznu državu bila sazdana.

Smirivši se preko ljeta 1849 u Osijeku u svojstvu županijskog tajnika, gdje je uzalud propovijedao hrvatsko-mađarsko pomirenje u svrhu zajedničkog nastupa protiv Beča, B. ponovno kreće u jesen u Beč, Dresden (Gučetiću) i Prag, a zimi ostade u Zagrebu. U travnju 1850 pođe opet u Pariz preko Beča, Krakova, Berlina i Bruxellesa (gdje ostaje šest sedmica). No ovaj put mu Jelačić nije povjerio nikakve političke misije. Taj je boravak u Parizu (11. VI. do 22. VII.) unatoč posjeta Louisu Napoléonu i Drouyn de Lhuys-u bio od značenja samo za njegovu naobrazbu. Osim starih veza stekao je i nove: upoznao se s povjesnikom i političarom grofom Ch. de Montalembertom, autoricom putopisa po Ugarskoj i Hrvatskoj 1848 i 1849 Blaze de Bury i drugima. Zanimao se za zbliženje istočne i zapadne crkve, stajao je u vezi s ukrajinskim svećenikom Terleckim, koji je u Parizu vodio grko-katoličko sjemenište. S njim je i kasnije dopisivao. Iz Pariza je otišao u London, gdje je ostao šest sedmica, zatim se preko Belgije, Švicarske i Italije vratio u Zagreb. Za drugog svog boravka na Zapadu nije više slao dopisa u Gajeve novine, već u opozicionalne Jugoslavenske Novine (nastavak Slavenskog Juga), i to bez potpisa. U Zagrebu pod pritiskom apsolutizma i centralizma B. napušta političko djelovanje i posvećuje se književnosti. Kao tajnik Matice ilirske nakon Vrazove smrti uređuje VIII. svezak Kola 1851. Njegovu je na Rijeci potajno tiskanu brošuru s člancima *Kratka Uspomena god. 1848—1849 i Njemština i Slavjanstvo* redarstvo zaplijenilo, a sam je bio otada izvrgnut pasci. Nakon boravka u Đakovu u svojstvu vlastelinskog činovnika kod Strossmayera, s kojim je bio lični prijatelj,

1853 pođe u Beč na pravne nauke, koje završi 1857, pa se posveti odvjetništvu u rodnom gradu B. Tada je objavio *Grammatik der illirischen Sprache wie solche im Munde und Schrift der Serben und Kroaten gebräuchlich ist* (1854), pa *Die freiwillige Theilnahme der Serben und Kroaten an den vier letzten österreichischen und türkischen Kriegen* (1854) i *Quellen für serbische Geschichte* (1857). U Brodu se bavio bosanskim pitanjima i bio u vezi s franjevcima, ustašama i francuskim konzularnim predstavnicima (osobito s prevodiocem narodnih pjesama A. Dozonom). Kad je 1861 hrvatska Krajina bila pozvana, da pošalje zastupnike u Sabor, B. je izabran zastupnikom. Kako je znatna bila njegova uloga među zastupnicima, koji su tražili bezuvjetno sjedinjenje Krajine s domovinom, vidi se i po tom, što je vodio 1861 krajišku deputaciju caru u Beč.

Iako književno neizrađeno, najvažnije je njegovo djelo dnevnik, koji uz prekide obaseže godine 1844 do 1865. Osobito se zadržava kod događaja 1848/49. Za hrvatsku noviju povijest od značenja su njegova brojna sačuvana pisma, među kojima ih ima od Strossmayera, Gučetića, Terleckoga, M. Topalovića, M. Mesića i t. d.

LIT.: Zoch-Mencin, *Priručni rječnik sveobćeg znanja*, Osijek 1866; *Kralj. plemićki konvikat u Zagrebu 1796—1896*, Zagreb 1896; I. Brlić-Mažuranić, *Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi*, I. (Uvod k zbirci starih pisama od godine 1848—52). Pretiskano iz Obzora, Zagreb 1934; Ista, *Iz arhiva...*, II. Ulomci iz dnevnika Andrije Torquata Brlića, A. T. Brlić u slovačkom ustanku i banovu taboru (Dnevnik od 17. rujna do 1. prosinca 1848); Ista, *Iz arhiva...*, III. Ulomci iz dnevnika A. T. B. A. T. Brlić kao banov emisar u Parizu (Dnevnik od I. XII. 1848 do 5. V. 1849). Pretiskano iz Obzora, Zagreb 1935; R. Maixner, *A. T. Brlić, emissaire du ban Jelačić en France*, Annales de l'Institut français de Zagreb, 1939 (na hrvatski prevela Zora Milčić-Brlić u »Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi«, IV., Zagreb 1939); Ista, *Deux lettres d'Auguste Dozon à A. T. Brlić*, Annales de l'Institut Français de Zagreb, 1941; J. Matasović, *Nekoliko pisama Anke Atanasovićeve*, Narodna starina, IX., Zagreb 1930; R. Drlić, *Književne veze fra M. Nedića sa Brlićima u Brodu na Savi*, Franjevački vjesnik, III.—IV., 1936; Ista, *Politički podaci u korespondenciji fra M. Nedića-A. T. Brlić*, Franjevački vjesnik, VII.—VIII., 1936; Ista, *Korespondencija A. T. Brlić — o. Kaje Adžić*, Franjevački vjesnik, XII., 1940. R. M.-r.

3. **Andrija Torkvat ml.**, * Beč 18. III. 1893, † Zagreb 9. XII. 1931, hrvatski skladatelj, inače liječnik, unuk prajašnjega. Učenik prof. Krestina i Franje Dugana. Glavne kompozicije *Vrzino kolo* za mali orkestar, *Jugoslavenska svita* u tri stavka za veliki orkestar, *Scherzo es-mol* za glasovir, gudački kvartet, simfonija za veliki orkestar (2 stavka) i dr.; mnogi zborovi, harmonizacije nar. pjesama, te pjesme.

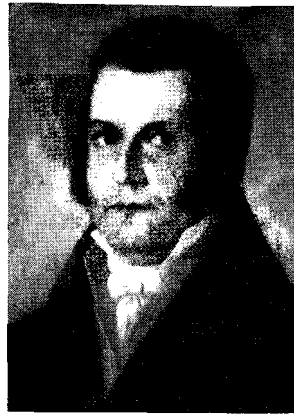
4. **Franciska rod. Daubachy-Doljska**, * Zagreb 1830, † Brod na Savi 10. I. 1883. Od 1861 žena Andrije Torkvata st. Slikarica hrvatskih krajolika. Poznata je njezina litografija *Zagreb sa sjevera* (izdao Hühn). Njezino dopisivanje s nekim slikarima (Frey, Remi van Haanen, Stark), portret od slikara Zaschea, kao i mnogi njeni radovi, nalaze se u arhivu obitelji Brlić u Brodu.

5. **Ignjat**, * Brod na Savi I. II. 1834, † Brod na Savi 8. IV. 1892, odvjetnik i političar. Na sveučilištu u Beču polučio je čast doktora prava, neko je vrijeme služio u Beču, zatim 1859 u prokuraturi u Temešvaru. G. 1860 bilježnik je virovitičke županije u Osijeku, a 1867 tajnik Stola sedmorice u Zagrebu. G. 1868 bi izabran po prvi put u Sabor kao zastupnik dakovačkog kotara te u kraljevski odbor za hrvatsku-ugarsku nagodbu. Bio je umjereni unionista, kasnije oporbenjak. Glasovao je sa Živkovićem i grofom Jankovićem protiv nagodbe. Od 1870 odvjetnik je u Brodu. Do 1878, pa od 1887 do smrti bio je član sabora. Sudjelovao je u svim saborskim raspravama. G. 1889, kao član Kraljevinskog odbora, bio je jedini oporbenjak protiv financijalne nagodbe. U svom rodnom gradu djelovao je kulturno, politički i društveno. G. 1876 darovao je građanskoj učionici (sada realna gimnazija) u Brodu veći dio bogate obiteljske knjižnice od preko 4000 svezaka biranih stranih, domaćih i glazbenih djela, pod naslovom »Brlićeva knjižnica«. Od 1885 do 1888 izdavao *Uspomene na stari Brod*, koje je sabrao njegov otac Ignjat Alojzije, a značajno su vrelo za povijest grada Broda.

LIT.: Nekrolozi Narodne Novine i Obzor od 9. IV. 1892. I. B.-č.

6. **Ignjat Alojzije**, * Brod na Savi 1795, † Brod na Savi 1855, trgovac, gramatik, književnik. Od Andrije Antuna preuzima porodičnu tvrtku i vodi je uspješno do kraja života, iako je imao, kako sam priznaje, više sklonosti za književni rad nego za trgovinu. Svršio je franjevačku gimnaziju u Požegi i Brodu, te je imao rijetku naobrazbu za građanina svoga vremena. Čita i piše osim materinskoga

jezika latinski i njemački; nacionalno je svijestan, ima zrelo shvaćanje za vrednote narodne uljudbe. Kao književni radnik izdanak je slavonske prosvjetiteljske književnosti druge polovice 18. st. Čuvajući živu predaju svoga porijekla, podržava veze s Bosnom, te je, kao i otac mu, sindik bosanskih franjevac. Još prije početka ilirskoga preporoda sakuplja narodno blago, 1836—1855 izdaje *Ilirski kalendar*, kojemu je često jedini pisac, raspacavatelj i knjižar. Bavi se jezikoslovnim pitanjima, dopisuje s Vukom Karadžićem i Simom Starčevićem. Oduševljeno pristaje uz hrvatski narodni preporod, ali kritički gleda na Gajeva pravopisna i jezikoslovna nastojanja (kao i na političke poteze zagrebačkoga kruga), želeći svoje ikavsko

IGNJAT ALOJZIJE BRLIĆ

narječje učiniti književnim jezikom, naročito s obzirom na sintaksu. Jedan je od prvih hrv. gramatika. Njegova *Grammatik der illyrischen Sprache wie solche in Bosnien, Dalmatien, Slavonien, Serbien, Ragusa etc. dann von den Illyriern in Banat und Ungarn gesprochen wird* tiskana je u Budimu 1833 i dotjerivana u kasnijim izdanjima (Zagreb 1842 i 1850). Sam sebe naziva »sintaksistom«. U svoje narječje pretače Palmotićevu *Kristijadu* (1835) i prevodi *Kraljodvorski rukopis* (Prag 1852). U rukopisu su mnogi u najranijoj mladosti i kasnije sastavljeni ili prevedeni igrokazi, nabožne knjige i kronike kao *Seneka*, prikazanje žalostno iz njemačkog u ilirički jezik prinješeno (1813); *Pobožne pisme i drugi koristni nauci kao i razne svitske pisme* (1826); *Ogledi iz svetog Pisma sa predslavkom* (1832); *Vyrosław, prikazanje u pet dilovanjah po Schillerom spyvanju* (1833); poveće djelo *Zabavnik* u »osam najst odsikah sadržavajućih: poslovice sa svojim upotrijebljenjem, sitnež iz naravnoslovnice, razlaganje o suzama iliti plaču, razlaganje o gladu, od napitka, o žedji, o sanjkama, o zivanju, o pamtenju, o mladosti, o starosti, o smrti, o starih brodskih običajih, o igrama i narodnim zabavama, narodne pisme, i t. d.«; *Kronika grada Broda* (1838), koju je kasnije kao knjigu *Uspomene na stari Brod* izdao sin mu Ignjat; *Ilirska imena trava latinski i nimački istomačena* (1840); *Domaći likovi* (1841); *Nimačka slovnica* (1842) i dr. U arhivu obitelji B. u Brodu čuvaju se njegova pisma sinu Andriji Torkvatu od 1836 do 1855. Tu čovjek opsežne naobrazbe i staloznenih nagona svjetuje svoga sina izrazujući svoje mišljenje o velikim političkim preokretima svoga vremena, o svojim prijateljima i znanicima, među kojima se nalaze gotovo svi preporoditelji od Ljudevita Gaja do biskupa Strossmayera. Uz književnost i politiku u tim pismima opisani su društveni život, trgovina, zdravstvene prilike, knjižarstvo, vinogradarstvo, narodni običaji, školstvo.

LIT.: I. B. Mažuranić, *Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi*, sv. I., Zagreb 1934. J. H.-t.

7. **Ivan**, * Zagreb 28. IX. 1894, sin Ivane B.-Mažuranić, unuk Andrije Torkvata B. Pravo učio u Berlinu i u Zagrebu, gdje je polučio doktorat i sada živi kao odvjetnik. Napisao je mnogo članaka u novinama i časopisima, a posebno je izdao više rasprava te knjigu pripovijesti za djecu.

BIBL.: *O ustavu i ustavnoj povijesti Švicarske konfederacije*, Mjesecnik 1931; *Hrvatsko seljačko zadrugarstvo i međunarodne poljoprivredne i zadružne ustanove*, 1937; *Dobrome dobra i kob* (pripovijesti za djecu), 1930, 2. izd. 1937; više rasprava o međunarodnim pitanjima; od prinosa u novinama naročito *Iz stare korespondencije, starih žurnala i starog Zagreba*, Novosti 1929—31. U.

8. **Jagoda (Marija Agata)**, * Brod na Savi 5. II. 1824, † Zagreb 15. IV. 1897, ilirska pjesnikinja. Uz oca Ignjata Alojzija, ilirskoga jezikoslovca, i brata Andriju Torkvata, književnika i političara, našla je i ona pobude za rad. G. 1848 udala se za zagrebačkog liječnika dra. Ivana Amruša. Pjevala je lirske pjesme, pune ljubavi za narod, domovinu, prirodu, roditelje, muža, djecu, rodbinu i prijatelje. One su njezin pjesnički dnevnik. Prva je njezina pjesma izišla u Vrazovu »Kolu« (1842), dalje pjesme u Gajevoj »Danici«, u »Zori Dalmatinskoj« (1845) i drugdje. Izdao ih je kao tiskani rukopis B. Vodnik. Z. M.-č.

BRLIČEV ARHIV, arhivska zbirka obitelji Brlić u Slavenskom Brodu. U njoj je sabrano obilato političko, kulturno i književno dopisivanje iz doba prije hrvatskog preporoda, iz doba preporoda i rata s Madžarima, pa dopisivanje članova obitelji B. s bosanskim franjevcima. Ima dnevnika, memoara, različitih isprava i slika.

LIT.: I. Brlić-Mažuranić, *Iz arhiva obitelji Brlić*, sv. I., 1934, II. i III., 1935. I. B.-ć.

BRLIĆ-MAŽURANIĆ, Ivana, * Ogulin 18. IV. 1874, † Zagreb 21. IX. 1938, spisateljica. Kao unuka bana i pjesnika Ivana Mažuranića, a kći Vladimira, pravnika-historičara, od malenih se nogu kretala u kulturnom krugu, koji je ostavio dubok trag u njezinu životu i radu. Školovanje joj je bilo neredovito. Dva je razreda, jedan niži i jedan viši, polazila javno; ostalo je učila privatno. Ta je obuka bila, zbog čestih premještenja oca, dosta nesuvisla; pretežno se vršila na francuskom jeziku. G. 1892 udala se za dra. Vatroslava Brlića, političara i advokata u Brodu na Savi. Već kao djevojčica počela pisati stihove na hrvatskom i francuskom jeziku, pune rodoljubnih i slavenskih osjećaja (iz toga vremena potječe pjesma *Ma Croatia*). Ozbiljno je počela raditi na književnosti kasno, jer se taj rad nije podudarao s njezinim shvaćanjem dužnosti žene i majke. Istom kad su joj djeca počela rasti, dala se na pisanje iz plemenitih pobuda matere, da im pruži dobru knjigu.

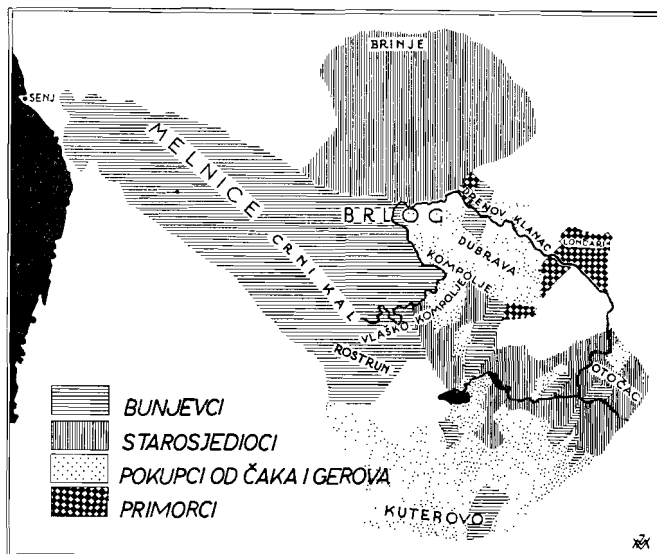

IVANA BRLIĆ MAŽURANIĆ,
Oto Antonini

Stvorila je nekoliko pravih remek-djela. Izdala je ove knjige: *Valljani i nevaljani*, Brod 1902; *Škola i praznici*, Zagreb 1903 I. izd. i 1938 II. popunjeno izd. pod natpisom *Srce od licitara; Slike*, zbirka lirskih i epskih pjesama, Brod 1912; *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, Zagreb 1913 I. izd., 1921 II. izd.; *Priče iz davnine*, Zagreb 1916 I. izd., 1920 II. izd. i 1924 III. izd.; *Knjiga omladini*, Zagreb 1923; *Radosna majka dobra pjestinja*, u stihovima, Zagreb 1924; *Dječja čitanka o zdravlju*, u stihovima, Zagreb 1927; *Mir u duši*, separat Hrv. revije, 1929; *Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi*, I. dio Uvod k zbirci starih pisama god. 1848—1852, Zagreb 1934, II. i III. dio Ulomci iz dnevnika Andrije Torkvata Brlića, Zagreb 1935, i povijesni roman *Jaša Dalmatin, podkralj Gudžerata*, Zagreb 1937, posljednje joj djelo, gdje je slikovito prikazan život i rad Melek-Jaše Dubrovčanina, kojega je povijesno obradio otac joj Vladimir Mažuranić. Njezine knjige *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* i *Priče iz davnine* učinile su je jednom od najpopularnijih hrvatskih spisateljica i pronijele joj ime daleko izvan granica domovine. *Šegrt Hlapić*, koji se u dramatizaciji Tita Strozija davao 1934 u zagrebačkom kazalištu prigodom proslave 60-godišnjice autoričine, izašao je u češkom prijevodu 1930, a *Priče iz davnine* doživjele su prijevode: engleski (London 1924), švedski (Stockholm 1928), češki (Prag 1928), danski (Kjöbenhavn 1929/30), ruski (Zagreb 1930), slovački (T. sv. Martin 1931), njemački (Salzburg 1933).

Svijet, u kojem se kreće Ivana Brlićeva i u kojemu ona živi u svojim pričama, onaj je široki slavenski svijet osjećaja, svijet duše, koji postaje realnost i obuhvata čovjeka i prirodu, nebo i zemlju. Sve to ona povezuje u jednu cjelinu i stvara nove vrednote. Priče su njene zasnovane na slavenskoj mitologiji, ali je ona u njih umijela nešto novo, svoje, i tako stvorila nesamo nov slavenski mit, već i vlastiti etos, etos bogate ženske duše, pun duboke čovječnosti. Ona je u njima progovorila kao pjesnik, umjetnik i filozof. Priče joj se odlikuju ljepotom i bogatstvom misli i osjećaja, slika i jezika. One su je učinile klasikom među ženskim dječjim piscima. Ivana Brlićeva prva je naša žena, koja je (1937) izabrana članom Akademije (umjetničkog razreda).

LIT.: F. Bučar, *U spomen Ivane Brlić-Mažuranić*, Zagreb 1939. Z. M.-ć.

BRLOG, Naselja u okolici

BRLOG NAD GACKOM, selo u Lici, kotar Otočac, 12 km sjeverozapadno od Otočca. Ima 526 stan., sjedište je općine. Katolička župa je osnovana 1706. Mjesto je bilo naseljeno već u predrimsko doba, a u rimsko doba bilo je tu neselje Avendon. Z. D.-i.

Grad B. podignut je skoro iza 1527, a već 1537 spominje se kao krajiška utvrda, za koju se 1550 osobito brine general Ivan Lenković. G. 1575 zauzeše Turci lukavštinom B., ali ga brzo ostaviše, kad je stizavala pomoć od senjske posade. Kod odlaska ga upališe, a kapetan Gašpar Rab obnovio ga je i dobro opskrbio posadom i živežem. G. 1657 raspršiše naši pod njim 6000 Turaka; 1660 bio je za čas u njihovoj vlasti, ali ga Petar Zrinski oslobodi 1663, kada je porazio Turke kod Jurjevih Stijena. Od 1746 boravi u njem satnija otočke pukovnije. Još 1773 bio je nastanjen, a napušten je tek 1840. E. L.

Naselja B. je prije Turaka spadao u Gatsku župu, a kada se od nje izuzeo brinjski dio, koji se ustrojio kao posebna župa, došao je pod tu novu oblast i B. sa svojim cijelim područjem. Njemu su od starine pripadali Drenov Klanac, Dubrava i sva ona plodna polja, koja se nalaze ispod gore Skamnica i njenih nižih kosa oko okuke potoka Gacke, i to Vratnik, Melnice, Gusića polje i prostrano zemljište, na kojem se razvio sam B. Granica Gatske župe prema brloškom području počinjala je u klancu od kule, koja je ondje bila izgrađena. Na tom je položaju i danas međa između brloške i škarske općine. U južnijem dijelu ta je granica tekla od Kompolja i Crnoga Kala.

U povoljnim prilikama Senjani su svoje područje raširili i preko Vratnika na zapadni dio Melnice, koje su inače još u 15. st. pripadale cijele Gatskoj župi te su vraćene pod konac 17. st. opet tome području. B. s okolinom držali su uglavnom Frankopani, kojima je spadao i veći dio ostale Brinjske i Gatske župe, ali su tu manje posjede imale i druge slabije plemićke porodice, u 15. i u početku 16. st. većinom u službi Frankopana. Na području brloškom takav su posjed držali i plemići Gusići, podrijetlom iz vrlo uglednoga hrvatskoga plemstva, kojima je tu u Brlogu imanje ležalo oko zapadnoga ponora Gacke u plodnome polju. Na njihovu zemljištu bio je izgrađen i jedan dio samoga mjesta B., koje se bilo pružilo uz oba kraka okuke potoka Gacke. Gusići su na svojem dijelu podigli tvrđi grad, koji se u 16. i 17. st. i kasnije po njima i zvao Gusića grad. Isto se tako i ravno zemljište ispod te utvrde i ispred Gackina ponora prozvalo Gusića polje. Jaka utvrda sagrađena je i u mjestu B., samo nešto udaljena od Gusića grada. Bit će da su je zidali Frankopani, ali je u turskom prodiranju i ona pripadala Gusićima. U ta dva naselja bile su i župne crkve, u Brlogu sv. Ilije, u blizini grada, na Gusića polju sv. Pavla. Nema sumnje, da su župne crkve postojale i u Drenovu Klanacu, u Dubravama i u Melnicama. Cijelo brloško područje bilo je prije Turaka obraslo starom gustom šumom, te su i krčevine bile plodne. Iz B. vodile su ceste kroz Drenov Klanac i preko Kompolja na Otočac, a kroz Melnice na Senju, B. je bio i izgrađen upravo na raskršću tih velikih putova. Tu u blizini ležale su i dvije manje utvrde, Skamnica i Ostrvica. Za turskog prodiranja, poslije 1522, raseleto je cijelo to zemljište, kao i sav okolni kraj, ali ga Turci radi tvrdavnih naselja u Otočcu i Brinju, a poglavito radi onoga u Senju, nisu zaposjedali. I u B. držale su krajiške vlasti u 16. i 17. st. malu posadu, koja je trebala javljati kretanja turskih četa po okolini. Veću važnost nisu dobila oba ta grada nikada kroz ta dva stoljeća, te su bila i mnogo zapuštena. Sama posada bila je u njima tako malena, te se nije ni moglo računati, da u B. postoji kakvo tvrđavno naselje, kao što je to bilo u susjednim utvrđama, Otočcu i Brinju. Stoga su i Brloško i Gusića polje ležala nenaseleljena kroz cijelo 16. st., a već u početku 17. st. počelo se raditi na tome, da se opet nasele. U prvom redu htjele su krajiške vlasti preseliti na to područje veliko bunjevačko naselje, koje su u pohodu g. 1605 senjske čete pod vodstvom

BRLOG NA KUPI, Dvor

Slika J. Horvata u zbirci E. Laszowskoga prema stanju g. 1893

kapetana Francolla digle iz okoline Zemunika iz bogatoga sela Krmpota i smjestile u Lič kraj Fužina na imanje Nikole Zrinskoga. Doseljeni Krmpote nisu bili zadovoljni tjesnim Ličkim poljem, na kojem se oni sa svoje 600 čeljadi nisu mogli povoljno razvijati. Na Gusića polju i oko B. bilo je naprotiv razmjerno vrlo mnogo prostora, na kojem je moglo dobro živjeti i nekoliko tisuća ljudi. Ipak se to preseljenje Krmpota na ta polja nije provelo zbog različitih razloga, i ona su ostala neko vrijeme i dalje pusta. Krajiške su vlasti onda kasnije u tom stoljeću na tom području u nekoliko mahova smjestile ponešto kuća doseljenih Vlaha iz turskoga dijela Like i iz Bosne, koji su uglavnom naselili sam B. Već 1654 doselilo se na to zemljište i 7 kuća Krmpota, koji su se preko Sv. Jakova i Senjske planine spustili u taj kraj. To su i prvi Bunjevci, koji su u traženju boljih uvjeta za život iz Liča i od Sv. Jakova kraj Ledenica dospjeli u unutrašnjost Gacke. Bili su to Marasi i Perišići, kojima potomci žive i danas u dobro razvijenom broju u B. i u Dubravama.

Oslobodenje Like od Turaka pod konac 17. st. donijelo je i novo naseljavanje Brloga. Hrvati su u toj seobi došli u četiri struje. Najprije su se za nastanjivanje javili Bunjevci, koji su tu u susjedstvu živjeli u to vrijeme u dvije skupine, u Krmpotama i oko Sv. Jakova sjeverno od Senja i u Sv. Jurju južno od toga mjesta. Osim toga Bunjevaca je bilo i dalje južnije u cijelom Podgorju. Značajno je, da Krmpočani nisu više sudjelovali u tom naseljavanju, nego samo Svetojunci i dio Podgoraca. Krmpočani su navratili svoje mnogobrojne raseljenike strujom, koja je pošla još dalje u unutrašnjost Like, u Pazarišta, Smiljansko polje i u Lovinačko područje. Stoga su oni u B. ostali zastupani samo s dvije svoje porodice, Marasima i Perišićima. Njih je prema izvještaju iz 1700 u tom mjestu bilo 12 kuća. Svetojunci su naselili sebi najbliže brloško zemljište, a to su bili Vratnik, Melnice i Crni Kal. Zapravo je od njih pritom sudjelovalo samo pet obitelji, i to: Biondići, Katalinići, Lopci, Nekići i Rončevići. Od njih su se razvijali osobito Biondići i Katalinići, te prvih ima u ta tri sela danas oko 50, a Katalinića, u Melnicama i Crnom Kalu, preko 40 kuća. Od Podgoraca unišli su u tu struju Rukavine, koji su se nastanili u Kumpulju i susjednom Rostrunu. Danas ih ima ondje i preko 30 domova. U Kumpulju su prešli od Svetojuraca i Biondići i Katalinići, a iz Brloga Marasi. — Druga je struja na brloško područje dovela naselje s gornje Kupe od Čabra i Broda. Ona je i inače u to vrijeme u Lici nastanjivala pojedine dijelove, ali ovo joj je zemljište bilo najbliže. Krajina je odredila tim doseljancima pusto sebište kumpuljsko, koje je obuhvatilo plodnu dolinu Gacke i susjedno humlje.

U jednom dijelu Kumpulja bilo je doduše već naseljeno nešto Vlaha, ali je zemlje ležalo mnogo i puste. Pokupcima je dano i sasvim prazno područje, a opet ih je jedan dio naseljen i pokraj Vlaha, te je to Kumpulje dobilo miješano stanovništvo, ali je za razliku od onoga čistoga hrvatskoga dijela nazvano Vlačko Kumpulje. S pokupskom strujom došli su Bilovići, Boljete, Fajdetići, Filići, Furlani, Grčevići, Jurkovići, Klobučari, Marinići, Odorčići, Pavlovići, Radanovići, Rožići, Šimunići, Šimunovići, Turkovići. Većina tih porodica dobro se je razvijala, a osobito Jurkovići, Kranjčevići, Šimunići, Šimunovići, Fajdetići, Odorčići. Kako je Krajina u isto vrijeme naseljavala i ostalo pusto brloško područje, nastanjeni su Jurkovići, koji su došli u više kuća, i u Dubravu i Brlog, gdje su se, osobito u Dubravi, vrlo snažno razvijali. — Treća je struja bila iz susjednoga Primorja, koja je naseljavala s nešto porodica i Brinjsko polje i pošla i inače dalje u Liku. Ona je dovela na brloško područje Babiće, Baniće, Lončare, Maratoviće, Velice, Zubrinčice i Zulje. Od njih su Babići, Lončari i Velici smješteni u Drenov Klanac, gdje su se poglavito Lončari vrlo dobro razvijali. — Četvrtu su struju sačinjavali starosjedioci od Otočca i Brinja, koji su iz svoga mnogobrojnoga naselja selili u svu bližu okolinu. Iz nje su Dubravčići, Mudrovčići,

BRNO OKO G. 1664

Nikišići i Oreškovići, koji su dobili zemlju u oba Kumpulja ili samo u jednom od njih. U Kumpulju se nalaze i tri kuće stare časničke obitelji Degoričija, koja je u Krajinu služila i u njoj ostala. — U kasnijim pojedinačnim seobama doselila se u to vrijeme u to područje još po koja obitelj, najviše iz susjednoga bunjevačkoga naselja, iz kojega su na pr. Aniči u Drenovu Klanacu i Kumpulju, Jelinići u Dubravi, Tomljenovići u Kumpulju, Zupčići i Zupani u Brlogu.

Sve te struje donijele su i svoje govore, koji se i danas osjećaju na tom zemljištu. Bunjevci su štokavci, a svi su ostali došli kao čakavci. Po govoru bili su svi ikavci. Čakavsko narječje održalo se i do danas u pojedinim kumpuljskim zaselcima, koji su podalje od Bunjevaca i Vlaha. Inače je već prevladalo štokavsko narječje s nešto čakavskih osobina, kako ga govore Bunjevci, koji su vrlo jaki u cijelom tom naselju. Oni su zajedno s čakavcima održali do danas i ikavski govor. Taj popušta danas samo u istočnom dijelu Drenova Klanca, gdje su Lončari pomiješani s Vlasima.

Cijelo hrvatsko naselje na brloškom području pokazuje mnogo životne snage, u čemu prednjače pogotovo Bunjevci. Ono se razvija upravo primjerno, te je moglo dati iz svoga krila i velik broj raseljenika Slavonije i Pokuplja.

LIT.: R. Lopašić, *Spomenici hrvatske Krajine*, I., Zagreb 1884, II., Zagreb 1885 i III., Zagreb 1889; F. Fras, *Vollständige Topographie der Karlstädter Militärgrenze*, Zagreb 1850; A. Ivić, *Migracija Srba u Hrvatsku*, Subotica 1923; E. Laszowski, *Monumenta Habsburgica*, I., Zagreb 1914, II., Zagreb 1916 i III., Zagreb 1917; Đ. Šurmin, *Hrvatski spomenici*, I., Zagreb 1898. S. P. 6.

BRLOG OZALJSKI, selo u Pokuplju, 6 km zapadno od Ozlja, ima 266 stan. Na SZ od sela uz samu Kupu sačuvani su ostatci staroga grada. Ovaj se spominje prvi put u 16. st. kad je pripadao Zrinskim. Oni ga založiše Dovolićima, a iza propasti Zrinskih dobio ga je Ivan Peranski. Kasnije je prelazio kupnjom i baštinom u razne ruke, a 1894 razvaljena bi polovica grada.

LIT.: R. Lopašić, *Okolje i Korane*, Zagreb 1895.

Z. D-i.

BRNO, Pogled na grad sa Špilberka

BRNAZE, selo u sinjskoj župi, uz polje. Na glavičici kod vrela Miholjače nalaze se ruševine crkvice iz starohrvatskoga doba. Slučajni nalazi čuvaju se u franjevačkom muzeju u Sinju (jedan kapitel), u muzeju u Kninu (odlomak ikonostasa) i na Mandačevoj pojati u B. (ploča s pleternom ornamentikom).

BRNISTRA → Žuka.

BRNO (njem. Brünn), glavni grad Moravske i napredno veleobrtno središte. B. se razvilo na sastavu dolina Švratke i Svitave, koje se prema jugu proširuju u plodnu ravnicu. Ovdje se od puta Beč—Prag odvaja prema S dolinom Svitave put u Šlesku, prema Ši u Moravsku Ostravu i više manje važnih ogranaka. Povoljan prometni položaj pogodovao je gospodarskom razvoju i vojničkom značaju B-a. Između rijeka prodire sa S u obliku poluotoka 288 m visoki Špilberk, na kome je stari utvrđeni grad, u posljednjim stoljećima zloglasna tamnica, a danas vojarna i vojni muzej. U južnom i istočnom području Špilberka razvio se stari grad nepravilnih i uzanih ulica, bogat važnim spomenicima iz prošlosti, a danas trgovačko i upravno središte B-a. Mjesto 1860 porušenih gradskih zidina ovaj dio danas okružuje široka i zelenilom bogata ulica, na kojoj su najljepše zgrade, građene po bečkom uzoru. Oko starog B-a izgrađena su prema J i I, a osobito S nova veleobrtna predgrađa širokih i geometrijski raspoređenih ulica. U njima je najviše zastupan raznolik tkalački veleobrtni, po kojemu B. ide među prve gradove evropskog kopna, zatim izradba strojeva, ratni, papirni, kožni i drugi veleobrtni. Pored povoljnog prometnog položaja razvoj su veleobrtna pomagali i rudnici ugljena u zapadnoj okolini B-a.

Dva se dijela grada i etnički dobro razlikuju. Staro B. ima većinom njemačko stanovništvo, dok su razvoj veleobrtna i potreba radne snage doveli u nova predgrađa brojno

češko stanovništvo, koje je prodrlo i u samo središte, tako da danas ono daje etnički značaj B-u. Nacionalni dualizam ogleda se i u kulturnim ustanovama: pored češkog sveučilišta i visoke tehničke škole postoji stara njemačka visoka tehnička škola; pored dva češka jedno njemačko kazalište i t. d. Pri posljednjem (1930) popisu B. je imalo 264.925 stan., od toga 70% Čeha i 25% Nijemaca.

B. se spominje već krajem 11. st. Od 1349 do 1411 središte je moravskih markgrofova. G. 1428 B. su opsjedali husiti, a 1469 Juraj Podiebrad. Tvrđava je izdržala i odbila napad Šveđana 1645. Francuzi su zauzeli B. 1805, a 1809 porušili tvrđavu. G. 1866 grad je bio u rukama Prusa. Od 1918 do 1939 bio je središte vrhovnoga čehoslovačkog suda. J. R.-ć.

Kopajući 1891 jedan kanal u Brnu, naišli su radnici u dubini od 4 m u praporu (Löss) na sloj, u komu su se nalazile kosti rinocerosa, zaodjete slojem crvene boje, te nekoliko okruglih kamenih i koštanih pločica, a to je ponukalo Al. Makovskog, da točnije ispita nalazište. On je u dubini od 4,5 m naišao na sloj crvenkastog prapora, u komu je nađena kljova od mamuta, duga 1 m, i pod njom lopatica istog mamuta te gornji dijelovi ljudske okosnice, koje su donji dijelovi razoreni i razbacani za prijašnjih iskapanja, a i sama lubanja ljudskog skeleta zdrobljena je pod nogom neopreznog radnika, te je zbog toga propalo čitavo lice i dijelovi sljepoćnica i baze. Kraj okosnice našlo se je oko 600 ulomaka fosilne školjke *Dentalium badense*, dvije okrugle u sredini probušene ploče od vapnenca od 14 i 15 cm promjera, 16 manjih, sličnih diskova, promjera od 3,5—6 cm, od kojih su pet kamenih, tri od mamutovih rebara i osam od slonove kosti, te su neki po rubu urešeni nizom kratkih zarezaka. Osim spomenute lubanje glavni je nalaz »idol«, od koga je sačuvana glava, desna pola trupa i lijeva ruka, sve dosta primitivno izrezano iz slonove kosti i zaodjeto crvenkastom patinom, nastalom djelovanjem željeznog oksida, što ga je u malim količinama sadržavao prapor. Ljudski lik izrađen je vrlo grubo, a oblici izopačeni su još i time, što su se mjestimice oljuštile tanje ljske kosti. Lubanja sjeća u čeonim dijelovima i po zatiljku na kanstattski tip, a u sljepoćnim ima sličnosti s kromagnonskim. Po Schaffhausenu i Makovskom duljina je lubanje 204 mm, širina 134 mm, opseg 539 mm, indeks je 65,7, a kapacitet 1530 cc.

Druga slična lubanja nađena je na istom mjestu u sličnom sloju 1885 i pripada istom tipu. Lubanja iz Brna važna je kao dokaz, da je i u Moravskoj čovjek bio suvremenik mamutov, a Rob. Munroe i M. G. Hervé stavljaju brnsku lubanju u doba prijelaza iz paleolitskog u neolitsko doba i u isti red s pračovjekom iz Engisa, Crô Magnona, Grimaldija i Pavilauda. C. T.

BROACH, starinski grad u Britanskoj Indiji na S od Bombaya, na desnoj obali Narbadde, 50 km od mora, ima do 50.000 stan., znatan veleobrt pamuka. Često ga spominju kitajski putnici, a Ptolemej ga zove Barygaza. Početkom 18. st. nalazi se u vlasti Velikoga Mogula, a 1803 dođe pod Veliku Britaniju. Tlo je većinom naplavljeno. Stanovnici se dijele na mnogo plemena i kasta, a većinom govore jezikom gujarati. Izvoze najviše pamuk i komuškarice željeznicom u Bombay i Barodu preko mosta na Narbadi, koji ima 67 lukova. M. S.

BROADBENT, William Henry, Sir, * Lindley 23. I. 1835, † London 10. VII. 1907, engleski liječnik. Od 1869 predavao u Londonu patologiju, fiziologiju i zoologiju. Bavio se osobito bolestima živaca i srca, te je bio konzilijarni liječnik u Fever-Hospitalu i u bolnici za epileptičare.

BROADWAY, glavna ulica New Yorka i središte njujorskog poslovnog života, ujedno najveća ulica na svijetu. Počinje kod Bowling Greena, a završuje kod Albanyja. Presijecaju je veliki bulvarji Union i Madison square. Na njoj se nalaze velike trgovačke kuće, velika kazališta, veliki hoteli i stanovi bogataša te mnogi javni i privatni uredi. Od Battery Parka prema sjeveru prokopani su gotovo duž čitave njezine dužine podzemni hodnici. Prvi početak ove ulice spominje se 1643, kad je Martin Kregier otvorio krčmu, gdje je sada kuća br. 9.

BROCA, Paul, * Sainte-Foy-la-Grande 28. VI. 1824, † Pariz 9. VII. 1880, francuski liječnik i antropolog. Od 1868 sveuč. prof. kirurgije u Parizu. Osobite zasluge stekao je na području antropologije. G. 1859 osnovao antropološko društvo u Parizu, a 1867 antropološki laboratorij, gdje je proveo brojna antropološka mjerenja te istraživanja

lubanje i mozga. Jedan zavoj u mozgu prozvan je po njemu B-ov zavoj. Njegovi brojni naučni radovi s područja kirurgije, antropologije i etnografije imadu veliku naučnu vrijednost. Od 1880 bio je senator.

BROCARD, Lucien-Pierre, * Chalancey 7. V. 1870, † Nancy 7. V. 1940, profesor na pravnom fakultetu u Nancyju. Od 1906 objavljuje članke u stručnim časopisima (takoder njemačkim i talijanskim) o povijesti ekonomskih ideja, novčanim pitanjima, financijskom tržištu, o pitanju cijena, o ulozi banaka i diobi kredita, o zadrugarstvu. Glavno mu je životno djelo *Principes d'Economie Nationale et Internationale* (3 sv., 1929/30). Iako pristaša liberalne škole, B. ipak ne vjeruje u »homo oeconomicus« i njegov automatizam, kao ni u neku apstraktnu, nediferenciranu i međunarodnu ekonomiju. Za ovo mu djelo podjeljuje 1931 Akademija moralnih i političkih znanosti nagradu, a 1935 postaje njezinim dopisnim članom.

BIBL.: *La coopération et le mouvement coopératif*, 1927; *Les conditions générales de l'activité économique*, Pariz 1934. B. L.

BROCCHI, Virgilio, * Orvinio (Rieti, Lazio) 19. I. 1876, talijanski književnik, veoma plodan pripovjedač. Brojni su njegovi romani i novele, između kojih su najznačajniji: tetralogija *L'isola sonante* (Milan 1911—20), trilogija *Figliuol dell'uomo* (Milan 1921—26), te romani *Miti* (Milan 1917), *La Gironda* (Milan 1909 i 1925), *Netty* (1924), *Il sapore della vita* (1928), *Gli occhi limpidi* (1930), *Gente simpatica* (1936), *Il tramonto delle stelle* (1938) i zbirke novela *La coda del diavolo* (1915), *L'amore beffardo* (1918), *Fragilità* (1923). B. nastoji dati što vjernije sliku skromnog i malog pokrajinskog svijeta, više vanjsku nego unutrašnju; više je spretn i lak nego dubok pripovjedač. Karakterizira ga težnja za »harmoničnom sintezom stvarnosti i idealiziranja«. Kod nas mu je prevedena novela *Njegova kći* (u Tisuću najljepših novela, sv. 79—99, Zagreb s. a.) iz zbirke *L'arcolio* (Milan 1924.)

LIT.: L. Russo, *I narratori*, Rim 1923; G. Cesini, *V. B. romanziere*, Genova 1934; G. Ravegnani, *Il Novecento letterario italiano, I contemporanei*, 1. serija, 2. izd., Bologna 1939. M. D.-ć.

BROCH, Olaf, * 1867, norveški slavist, profesor slavenskih jezika na sveučilištu u Kristijaniji (Oslo). Sveučilišne je nauke svršio u Kristijaniji i potom ih upotpunio u slavistici u slavenskom svijetu (osobito u Moskvi). Radi proučavanja slavenskih jezika putovao je često i mnogo po slavenskim zemljama, pa je na nekim mjestima vršio i detaljna dijalektološka istraživanja, osobito u graničnim područjima, objelodanivši svoje rezultate u više studija.

BIBL.: *Studien von der slovakisch-kleinruss. Sprachgrenze im östlichen Ungarn* (1897), *Weitere Studien von der slovakisch-kleinruss. Sprachgrenze* (1899), *Ugrorusskoe narčie sela Ubli* (1899), *Die Dialekte des südlichsten Serbiens* (1903), *Opisanie odnogo govora jugo-zapadne časti Totemskago užda* (1907) i dr. Najznatnije mu je, za svakoga slavista poučno djelo *Očerk fiziologii slavjanskoj reči* (1910), izašlo u petrogradskoj Enciklopediji slavjanskoj filologiji i potom u njemačkom prijevodu pod natpisom *Slavische Phonetik* (Heidelberg 1911). U tom su djelu glasovi slavenskih jezika prvi put stručno i poredbeno opisani. S. I.

BROCHANTIT → **Brošantit**.

BROCK, I. Paul, * Pegulbinnen (Memelland) 21. II. 1900, sin ladara, njemački pripovjedač, živi sada u Tilsitu. B. opisuje život Nijemaca u istočnoj Pruskoj i u pograničnoj litvanskoj oblasti prije pripojenja Memellanda (Njemenski kraj) Njemačkoj. U romanu *Der Strom fließt*, 1937, ocrтана je sudbina seljakâ i brodarâ onih područja prije, za vrijeme i poslije svjetskog rata. G. Š.

2. Thomas, Sir, * Worcester 1847, † London 22. VIII. 1922, engleski kipar. Učio je u Londonu kod J. H. Foleya i u Akademiji. Poslije Foleyove smrti dovršio je neka njegova djela. Znatniji su njegovi radovi: *Genij pjesništva* (1889), *Eva* (1898, u londonskoj Tate Galery), čitav niz portretnih poprsja, grobni spomenik Lorda Leightona (katedrala sv. Pavla u Londonu) i 22 m visoki spomenik kraljice Viktorije ispred palače Buckingham u Londonu. Kao kipar odvaja se od klasicističke dekorativnosti u engleskoj plastici i priklanja realizmu.

LIT.: M. W. Brockwell u Thieme-Beckerovu *ALBK*, V. A. Sch.

BROCKDORFF-RANTZAU, Ulrich, grof, * Schleswig 29. V. 1869, † Berlin 8. IX. 1928, njemački diplomat. U diplomatsku je službu stupio 1894 te je 1912 postao poslanikom u Kopenhagenu, 20. XII. 1918 državnim tajnikom, u veljači 1919 ministrom za vanjske poslove. Bio je vođa njemačke delegacije za pregovore o miru, primio je 7. V. 1919 prijedloge saveznika o miru, zaničejao u svom govoru jednostranu odgovornost Njemačke za rat i da je Njemačka počinila u ratu naročita zlodjela. Kao protivnik ugovora o miru dao je ostavku 20. VI. 1919, prije potpisivanja ugovora. O tome je 1922 objelodanio *Dokumente und Gedanken um Ver-*